

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
DELEGATURA W KATOWICACH

LKA.410.21.4.2024

Pan
Piotr Kuczera
Prezydent Miasta Rybnika
Urząd Miasta Rybnik
ul. Bolesława Chrobrego 2
44-200 Rybnik

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/069 – Realizacja uchwał antysmogowych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Miasta Rybnik, ul. Bolesława Chrobrego 2, 44-200 Rybnik ¹ ,
Kierownik jednostki kontrolowanej	Piotr Kuczera Prezydent Miasta Rybnika ² , od 8 grudnia 2014 r do nadal.
Zakres przedmiotowy kontroli	Realizacja działań w celu wdrożenia uchwały antysmogowej oraz wykonania zadań określonych w programach ochrony powietrza, związanych z wdrożeniem tej uchwały.
Okres objęty kontrolą	Lata 2017-2024, z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem oraz danych wykraczających poza ten okres, mających wpływ na kontrolowane obszary lub gromadzonych w celach ustalenia tendencji badanych zjawisk (dane zbierane w celach porównawczych).
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontrolerzy	Renata Gigoń, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/190/2024 z 20 września 2024 r. Jacek Kordanowski, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/191/2024 z 20 września 2024 r.

(akta kontroli Tom str.1-8)

¹ Dalej Urząd, Miasto

² Dalej Prezydent

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W Urzędzie prawidłowo zidentyfikowano związany z niską emisją problem niskiej jakości powietrza na terenie miasta. W związku z tym na bieżąco monitorowano stopień zanieczyszczenia powietrza w poszczególnych dzielnicach przy wykorzystaniu komercyjnych sensorów, a jego jakość była prezentowana w czasie rzeczywistym na stronie internetowej Urzędu oraz w aplikacji mobilnej. Ponadto w zakresie stopnia zanieczyszczenia powietrza wykorzystywano dane pochodzące ze stacji pomiarowej Państwowego Monitoringu Środowiska⁵ funkcjonującej w Rybniku.

Miasto podejmowało co do zasady prawidłowe działania, które przyczyniły się do poprawy jakości powietrza, w szczególności związane z ograniczeniem niskiej emisji i wdrażaniem uchwały Sejmiku Województwa Śląskiego nr V/36/1/2017 z dnia 7 kwietnia 2017 r. w sprawie wprowadzenia na obszarze województwa śląskiego ograniczeń w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw⁶. W okresie objętym kontrolą zlikwidowano łącznie 7 008 niespełniających wymagań uchwały antysmogowej źródeł ciepła, w tym 2 238 w budynkach i lokalach stanowiących własność Miasta.

Urząd pozyskiwał środki na likwidację źródeł ciepła w budynkach stanowiących własność Miasta oraz w celu udzielenia wsparcia finansowego mieszkańcom przy realizacji postanowień uchwały antysmogowej. Miasto udzielało również wsparcia doradczego mieszkańcom w pozyskiwaniu w ramach programu *Czyste powietrze* środków na wymianę niespełniających wymagań uchwały antysmogowej źródeł ciepła.

Pomimo systematycznej likwidacji w budynkach należących do Miasta źródeł ciepła nie spełniających wymogów uchwały antysmogowej proces ten nie został zakończony, a w budynkach należących do Miasta na dzień zakończenia kontroli nadal eksploatowanych było 215 źródeł ciepła niespełniających tych wymagań, w tym 212 pieców o sprawności cieplnej poniżej 80%, dla których obowiązuje zakaz eksploatacji od 1 stycznia 2023 r.

W okresie 2020 r. (II półrocze) – 2023 r. Miasto osiągnęło zakładane w Programie Ochrony Powietrza⁷ w efekty rzeczowe w postaci wymaganej powierzchni lokali lub budynków, dla których zlikwidowano źródła ciepła niespełniające wymogów uchwały antysmogowej. Wyniosły one, odpowiednio:

- 514,0% w II półroczu 2020 r.;
- 101,5% w 2021 r.;
- 2 302,3% w 2022 r.;
- 983,1% w 2023 r.

W latach 2018-2023 ograniczono emisję PM₁₀⁸ o 403,88 ton (205,0% założeń do 2023 r. określonych w POP 2017), PM_{2,5}⁹ o 378,53 ton (239,9%) i benzo(a)pirenu¹⁰ o 0,208 tony (305,9%). Oznacza to, że Miastu udało się do 2023 r. zredukować do poziomu wymaganego rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Dalej: PMŚ.

⁶ Dalej uchwała antysmogowa.

⁷ Uchwała Sejmiku Województwa Śląskiego nr VI/21/12/2020 z dnia 22 czerwca 2020 r. w sprawie przyjęcia Programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego, dalej POP 2020.

⁸ Częstki pyłu o średnicy aerodynamicznej mniejszej niż 10 µm.

⁹ Częstki pyłu o średnicy aerodynamicznej mniejszej niż 2,5 µm.

¹⁰ Organiczny związek chemiczny należący do wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych, dalej B(a)P.

2012 r. w sprawie poziomu niektórych substancji w powietrzu¹¹ emisję PM₁₀ i PM_{2,5}, lecz nie osiągnięto założonego w tym rozporządzeniu poziomu docelowego B(a)P.

Urząd terminowo wprowadzał deklaracje źródeł ciepła i źródeł spalania paliw do bazy CEEB, którą wykorzystywano przy realizacji postanowień uchwały antysmogowej. Na dzień 30 września 2024 r. baza CEEB była uzupełniona w 83,8%. Badanie próby deklaracji wprowadzanych do bazy wykazało jednak, że 20% z nich zostało wprowadzone z niekompletnymi danymi. Mimo tych braków Urząd nie żądał od składających deklaracje dokonania w nich stosownych poprawek lub uzupełnień, z uwagi na brak podstaw prawnych do takiego działania, a ostatecznie skutkowało to generowaniem raportów zawierających niekompletne lub niespójne dane. Stan ten w istotny sposób utrudniał dokonanie rzetelnej analizy stopnia realizacji uchwały antysmogowej. Ponadto dwie deklaracje (5% badanej próby) zostało wprowadzonych z błędami lub na podstawie niepodpisanego dokumentu.

Stwierdzono również, że Miasto nie sprawowało właściwego nadzoru nad realizacją obowiązku złożenia deklaracji przez zarządców budynków stanowiących własność Miasta. Świadczy o tym fakt, że w odniesieniu do 14 budynków stanowiących własność Miasta nie zostały złożone deklaracje.

Urząd podejmował działania mające na celu likwidację na terenie Rybnika pozaklasowych kotłów na paliwa stałe. Na podstawie liczby zlikwidowanych w latach 2018-2023 tego typu kotłów ustalono, że średniorocznie w Rybniku dokonywano wymiany 1 168 źródeł ciepła. Pozwala to stwierdzić, że aby dochować terminów wynikających z uchwały antysmogowej należałoby od 1 lipca 2024 r. zintensyfikować średnioroczne tempo wymiany źródeł ciepła o 63,6% w 2025 r., a w dwóch kolejnych latach o 44,5%. Mając na uwadze fakt, że pomimo trwającego procesu likwidacji niespełniających wymagań uchwały antysmogowej źródeł ciepła ich liczba w bazie CEEB, w miarę jej uzupełniania, pozostaje na nie zmienionym poziomie oraz wstrzymanie przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej¹² programu *Czyste powietrze* – zdaniem NIK - istnieje uzasadniona obawa, że Miasto nie będzie w stanie terminowo wymienić wszystkich źródeł ciepła. W ocenie Izby, istotną barierą dla realizacji postanowień uchwały antysmogowej stanowić będzie również społeczny poziom ubóstwa energetycznego¹³, a w szczególności brak programów pomocowych nakierowanych na pokrycie zwiększonych kosztów eksploatacji nowo zabudowanych źródeł ciepła.

W całym okresie objętym kontrolą Miasto przekazywało do Urzędu Marszałkowskiego sprawozdania z realizacji POP, jednak sprawozdania te zawierały liczne błędy. Nieprawidłowo wykazywano w nich liczbę zlikwidowanych kotłów, powierzchnię lokali, dla których zlikwidowano źródło ciepła, liczbę przeprowadzonych kontroli w zakresie zakazu spalania odpadów poza urządzeniami do tego przeznaczonymi i liczbę przypadków przestrzegania postanowień uchwały antysmogowej, a także koszty i rodzaje działań informacyjnych i edukacyjnych.

Miasto w sposób rzetelny prowadziło działania promujące wymianę niespełniających wymagań uchwał antysmogowych kotłów na paliwa stałe. W ramach prowadzonych działań promocyjno-edukacyjnych Miasto utworzono punkt *Czyste powietrze* oraz zatrudniło ekodoradcę. Prowadzono też szereg kampanii medialnych w tym zakresie z wykorzystaniem billboardów, sieci Internet oraz regionalnego radia i telewizji. Również na swojej stronie internetowej Miasto zamieszczało szereg informacji dotyczących problematyki zanieczyszczenia powietrza i dostępności źródeł finansowania wymiany

¹¹ Dz.U. z 2021 r. poz. 845, dalej *rozporządzenia ws. poziomów substancji*.

¹² Dalej: WFOŚiGW

¹³ Rozumianego jako wydatkowanie przez gospodarstwa domowe wyższych kosztów eksploatacji wymienionych źródeł ciepła

źródeł ciepła. Rzetelnie i na bieżąco informowano również mieszkańców o stanie jakości powietrza w Rybniku.

Udzielenie zamówienia publicznego na nabycie usług monitorowania jakości powietrza na terenie Miasta nastąpiło niezgodnie z § 18 pkt 1 ppkt 3 lit. a zarządzenia nr 704/2016 Prezydenta Miasta Rybnika z dnia 21 listopada 2016 r. w sprawie wprowadzenia *Regulaminu postępowania w sprawach o zamówienie publiczne*, w której wskazano, że (...) w przypadku udzielania zamówień nie wymagających stosowania przepisów ustawy Pzp¹⁴ wydział merytoryczny przeprowadza całość postępowania, a w szczególności: 1) określa przedmiot zamówienia, 2) określa jego wartość szacunkową, 3) przeprowadza sondaż rynku, a) w przypadku zamówień o wartości przekraczającej 5 000 euro sondaż rynku musi obejmować co najmniej trzech wykonawców, realizujących w ramach prowadzonej przez siebie działalności dostawę, usługi lub roboty budowlane będące przedmiotem zamówienia, a oferty muszą być złożone w formie pisemnej, faksowej lub elektronicznej. Tymczasem ustalono, że w toku postępowania prowadzonego w 2019 r. odstąpiono od przeprowadzenia sondażu rynku.

Przeprowadzanie kontroli indywidualnych systemów grzewczych pod kątem przestrzegania uchwał antysmogowych i zakazu spalania odpadów powierzono do wykonania wyodrębnionej jednostce budżetowej jaką była Straż Miejska, której Miasto zapewniło środki finansowe na funkcjonowanie, w tym na szkolenia w zakresie ochrony powietrza. Kontrole indywidualnych systemów grzewczych prowadzone były przez funkcjonariuszy Straży Miejskiej na zasadach określonych zarządzeniem Komendanta Straży Miejskiej oraz na podstawie wystawionych przez Prezydenta imiennych upoważnień. W ramach kontroli funkcjonariusze Straży Miejskiej dokonywali m.in. identyfikacji źródła ogrzewania oraz stosowanego paliwa, ustalali rok produkcji źródła ciepła i jego klasę oraz sprawdzali, czy urządzenie grzewcze posiada stosowną tabliczkę znamionową. Wynik kontroli był dokumentowany protokołem, w którym zawierano m.in. informację o ewentualnym nałożeniu kary (mandat karny kredytowany), a także informacje o udzieleniu pouczenia, sporządzeniu wniosku o ukaranie, o pobraniu próbki popiołu lub o dokonaniu pomiaru wilgotności drewna. Do protokołu dołączano sporządzaną dokumentację fotograficzną.

Urząd Miasta niezwłocznie reagował na wpływające od mieszkańców skargi dotyczące spalania w piecach odpadów lub paliw niewłaściwej jakości. Informacje takie były przekazywane mailowo do Straży Miejskiej, która podejmowała niezbędne działania, a następnie – tą samą drogą – informowała Urząd o sposobie załatwienia sprawy.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego kontrolowanej działalności

OBSZAR

Realizacja działań w celu wdrożenia uchwały antysmogowej oraz wykonania zadań określonych w POP, związanych z wdrożeniem tej uchwały

Opis stanu faktycznego

Miasto Rybnik, zgodnie z załącznikiem do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo Ochrony Środowiska¹⁵ pt. *Strefy, w których dokonuje się oceny jakości powietrza*,

¹⁴ Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2019 r.poz.1843, ze zm.). dalej: ustawa Pzp.

¹⁵ Dz.U.2024 r. poz. 54, ze zm., dalej „Poś”.

oraz ich nazwy, kody i obszary - należy do strefy Aglomeracja rybnicko-jastrzębska kod PL2402¹⁶. Strefa ta obejmuje swym zasięgiem miasta na prawach powiatu: Jastrzębie-Zdrój, Żory oraz Rybnik, który zajmuje największą powierzchnię na terenie tej aglomeracji. Na podstawie wyników pomiarów prowadzonych w ramach PMŚ cała Aglomeracja została zakwalifikowana do strefy C¹⁷, m.in. ze względu na przekroczenie dopuszczalnej wartości stężenia średniorocznego lub liczby przekroczeń dopuszczalnej wartości stężenia 24-godzinne pyłu zawieszonego PM₁₀, dopuszczalnej wartości stężenia średniorocznego pyłu zawieszonego PM_{2,5}¹⁸, docelowej wartości stężenia średniorocznego B(a)P. W 2023 r. po raz pierwszy w obszarze strefy nie wystąpiło przekroczenie poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM₁₀¹⁹ i PM_{2,5}, lecz w dalszym ciągu nie osiągnięto poziomu docelowego stężenia średniorocznego B(a)P.

- I. Identyfikacja jakości powietrza w Mieście prowadzona była w oparciu o dane ze stacji pomiarowej PMŚ zlokalizowanej w Rybniku przy ul. Borki 37d, w której mierzono m.in. zawartość PM₁₀²⁰ oraz B(a)P²¹. W stacji tej nie dokonywano jednak pomiarów zawartości PM_{2,5}. Poziom stężen pyłów zawieszonych PM₁₀ i PM_{2,5} - na podstawie podpisanych umów²² - Miasto monitorowało w oparciu o komercyjne czujniki jakości powietrza. W dniu 18 stycznia 2021 r. Prezydent Miasta zwrócił się pismem Ek-III.605.6.2021 do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Katowicach²³ z prośbą o umiejscowienie na terenie Miasta dodatkowej stacji pomiarowej. WIOŚ nie wyraził na to zgody, uzasadniając swoją odmowę wystarczającą liczbą stacji na terenie strefy.

(akta kontroli Tom I str. 9, 25, 42-69, 222-225 238-245, 249)

Na podstawie danych pomiarowych za lata 2017-2023, pozyskanych z bazy Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska²⁴, stwierdzono że:

1. Średnioroczne stężenie pyłu zawieszonego PM₁₀ w poszczególnych latach wg pomiaru automatycznego²⁵ i manualnego²⁶ wyniosło, odpowiednio: 51 µg/m³ i 47 µg/m³ w 2017 r.; 51 µg/m³ wg obu metod pomiarowych w 2018 r.; 44 µg/m³ i 43 µg/m³ w 2019 r.; 33 µg/m³ wg obu metod w 2020 r.; 35 µg/m³ wg obu metod w 2021 r.; 29 µg/m³ i 30 µg/m³ w 2022 r. oraz 25 µg/m³ wg obu metod w 2023 r.

¹⁶ Dalej Aglomeracja.

¹⁷ Stężenie substancji wpływających na zanieczyszczenie powietrza przekracza poziom dopuszczalny/docelowy.

https://powietrze.gios.gov.pl/pjp/content/measuring_air_assessment_rating_info

¹⁸ Klasyfikacja w oparciu o poziom dopuszczalny od 2020 r., tj. 20 µm/m³.

¹⁹ <https://powietrze.gios.gov.pl/pjp/rwms/publications/card/2005>

²⁰ Pomiaru dokonywano metodą manualną i automatyczną.

²¹ Pomiaru dokonywano metodą manualną.

²² W 2024 r. obowiązuje umowa z dnia nr GM-II.2151.5.2023 z dnia 2 stycznia 2024 r. z firmą Airly sp. z o.o., w ramach której na zainstalowanych 27 sensorach laserowych dokonuje się pomiaru jakości powietrza. <https://airly.org/map/pl/#50.101856,18.49254,i115751>

²³ Dalej WIOŚ

²⁴ Dalej GIOŚ. Dane pobrane 27.09.2024 r. ze strony https://powietrze.gios.gov.pl/pjp/current/station_details/archive/834.

²⁵ Do pomiarów wykonywanych w ramach PMŚ stosuje się mierniki automatyczne, które posiadają certyfikaty potwierdzające ich równoważność z metodą referencyjną. Mierniki te na bieżąco mierzą stężenia pyłu, co umożliwia pokazywanie wyników tych pomiarów w trybie „on-line” na portalach inspekcji ochrony środowiska (GIOŚ i WIOŚ) i w aplikacji GIOŚ „Jakość powietrza w Polsce”. Dane te są aktualizowane co godzinę i w celu porównania z poziomem dopuszczalnym, przeliczane na wartości średniodobowe.

²⁶ Zwana również metodą referencyjną. W tej metodzie używa się tzw. *poborników pyłowych*, tj. specjalnych urządzeń, do których zasysane jest powietrze atmosferyczne. Co dwa tygodnie do pobornika zakłada się 14 jednorazowych filtrów, które urządzenie zmienia automatycznie co 24 godziny. Po 14 dniach wszystkie filtry są wyjmowane i przewożone do laboratorium. W laboratorium wyliczane są stężenia pyłów.

Tym samym:

- w latach 2017 r., 2018 r. oraz w 2019 r. – stężenia pyłu PM₁₀ przekraczały poziom dopuszczalny średniorocznego stężenia określony w załączniku nr 1 do *rozporządzenia ws. poziomów substancji*²⁷,
 - w każdym ww. roku przekraczały zakładany do osiągnięcia w aktualizacji Dyrektywy AAQD²⁸, w terminie do 2030 r., poziom stężenia wynoszący 20 µg/m³,
 - w każdym ww. roku przekroczono poziom, wynoszący 15 µg/m³, zalecany przez Światową Organizację Zdrowia²⁹ w najnowszych wytycznych z 2021 r.³⁰
2. Liczba dni, w których przekroczono 24 godzinny poziom normatywny dla PM₁₀ określony w załączniku nr 1 do *rozporządzenia ws. poziomów substancji* w wysokości 50 µm/m³ wyniosła wg pomiaru automatycznego i manualnego, odpowiednio: 96 i 88 w 2017 r.; 108 i 110 w 2018 r.; 89 i 87 w 2019 r.; 43 i 48 w 2020 r.; 67 i 72 w 2021 r.; 46 i 49 w 2022 r. oraz 18 i 23 w 2023 r., co skutkowało przekroczeniem częstotliwości³¹ w sześciu latach, tj. od 2017 r. do 2022 r.;
 3. Liczba dni, w których przekroczono 24 godzinny poziom normatywny dla PM₁₀, określony w zaktualizowanej Dyrektywie AAQD oraz w wytycznych WHO³² w wysokości 45 µm/m³ wg pomiaru automatycznego i manualnego wyniosła odpowiednio: 112 i 97 w 2017 r.; 120 i 124 w 2018 r.; 106 jednakowo wg dwóch metod pomiarowych w 2019 r.; 59 i 62 w 2020 r.; 81 i 82 w 2021 r.; 56 i 55 w 2022 r. oraz 27 i 29 w 2023 r., co skutkowało w każdym z ww. lat przekroczeniem częstotliwości określonej w tych dokumentach.
 4. Średnioroczne stężenie B(a)P wyniosło w poszczególnych latach, odpowiednio: 16 ng/m³ w 2017 r.; 13 ng/m³ w 2018 r. i w 2019 r.; 9 ng/m³ w 2020 r.; 10 ng/m³ w 2021 r.; 6 ng/m³ w 2022 r. oraz 4 ng/m³ w 2023 r., co skutkowało przekroczeniem poziomu docelowego³³ w każdym z ww. lat.

Z uwagi na brak pomiarów pyłu zawieszonego PM_{2,5} w zlokalizowanej w Rybniku stacji PMS wartość średniej rocznej w latach 2020-2023 ustalono metodą szacowania na podstawie wyników modelowania matematycznego wykonanego przez Instytut Ochrony Środowiska - Państwowy Instytut Badawczy³⁴. Średnia ta wyniosła: 22,2 µm/m³ w 2020 r., 23,4 µm/m³ w 2021 r., 21,7 µm/m³ w 2022 r. oraz 18,0 µm/m³ w 2023 r. Wysokości średniorocznych stężeń pyłu zawieszonego PM_{2,5} ustalonego tą metodą wskazują na przekroczenie w latach 2020-2022 poziomu dopuszczalnego, określonego w załączniku nr 1 *rozporządzenia ws. poziomów substancji*³⁵ oraz

²⁷ Średnioroczny poziom dopuszczalny określono w wysokości 40 µg/m³.

²⁸ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/2881 z dnia 23 października 2024 r. w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy (wersja przekształcona) (Dz. U. UE. L. z 2024 r. poz. 2881). Zakładany termin osiągnięcia poziomu dopuszczalnego to 2030 r.

²⁹ Dalej: WHO.

³⁰ Wytyczne Światowej Organizacji Zdrowia dotyczące jakości powietrza (ang. [WHO global air quality guidelines](https://www.who.int/publications-detail/WHO-global-air-quality-guidelines)); jest to seria publikacji WHO, które zawierają oparte na dowodach, niewiążące zalecenia dotyczące ochrony zdrowia publicznego przed niekorzystnymi skutkami zanieczyszczeń powietrza; najnowsze wytyczne opublikowane zostały w 2021 r. Wcześniej WHO zalecało poziom 20 µg/m³.

³¹ Zgodnie z załącznikiem nr 1 *rozporządzenia ws. poziomów substancji* maksymalnie dopuszczono 35 dni w roku kalendarzowym, w których wysokość stężenia PM₁₀ mogła przekroczyć 50 µm/m³ (okres uśredniania 24 godziny).

³² Zgodnie z WHO maksymalnie dopuszczono od 3 do 4 dni w roku kalendarzowym, w których wysokość stężenia PM₁₀ mogła przekroczyć 45 µm/m³ (okres uśredniania 24 godziny).

³³ Zgodnie z załącznikiem nr 2 *rozporządzenia ws. poziomów substancji* został wyznaczony poziom docelowy dla B(a)P wynoszący 1 ng/m³.

³⁴ Dalej: IOŚ-PIB. Mapy rozkładów stężeń na podstawie których, określono wartości stężeń rocznych są dostępne na portalu Jakość Powietrza pod adresem: <https://powietrze.gios.gov.pl/pjp/maps/modeling>.

³⁵ Wartość stężenia dopuszczalnego wynosi 20 µm/m³.

przekroczeniu, w każdym z ww. lat poziomu dopuszczalnego określonego w Dyrektywie AAQD ³⁶ oraz wytycznych WHO³⁷.

(akta kontroli Tom I str. 18-22, 24, 249-250)

Wyniki pomiarów zanieczyszczeń w sezonie chłodnym³⁸ w latach 2017-2023 w zakresie:

1. Średniorocznego stężenia pyłu zawieszonego PM₁₀ metodą automatyczną i manualną prezentowały się następująco:
 - 2017 rok: 100 µm/m³ i 81 µm/m³ (I kwartał) oraz 55 µm/m³ według obu metod (IV kwartał),
 - 2018 rok: 81 µm/m³ i 82 µm/m³ (I kwartał) oraz 66 µm/m³ i 65 µm/m³ (IV kwartał),
 - 2019 rok: 72 µm/m³ i 71 µm/m³ (I kwartał) oraz 53 µm/m³ i 52 µm/m³ (IV kwartał),
 - 2020 rok: 40 µm/m³ i 41 (I kwartał) oraz 41 µm/m³ i 40 µm/m³ (IV kwartał),
 - 2021 rok: 60 µm/m³ i 61 µm/m³ (I kwartał) oraz 40 µm/m³ i 39 µm/m³ (IV kwartał),
 - 2022 rok: 41 µm/m³ wg obu metod (I kwartał) i 35 µm/m³ i 33 µm/m³ (IV kwartał),
 - 2023 rok: 31 µm/m³ wg obu metod (I kwartał) i 26 µm/m³ i 23 µm/m³ (IV kwartał).
2. Liczby dni w których przekroczone 24 godzinny poziom normatywny określony w załączniku nr 1 rozporządzenia ws. poziomów substancji, tj. 50 µm/m³ wyniosły:
 - 2017 rok 56 (I kwartał) i 32 (IV kwartał),
 - 2018 rok 57 (I kwartał) i 48 (IV kwartał),
 - 2019 rok 45 (I kwartał) i 36 (IV kwartał),
 - 2020 rok 17 (I kwartał) i 19 (IV kwartał),
 - 2021 rok 45 (I kwartał) i 21 (IV kwartał),
 - 2022 rok 29 (I kwartał) i 16 (IV kwartał),
 - 2023 rok 9 (I kwartał) i 8 (IV kwartał).
3. Wyniki średniorocznego stężenia B(a)P w ujęciu poszczególnych kwartałów lat 2017-2023 przedstawiały się następująco:
 - 2017 rok 34 ng/m³ (I kwartał) i 22 ng/m³ (IV kwartał),
 - 2018 rok 29 ng/m³ (I kwartał) i 21 ng/m³ (IV kwartał),
 - 2019 rok 29 ng/m³ (I kwartał) i 19 ng/m³ (IV kwartał),
 - 2020 rok 15 ng/m³ (I kwartał) i 16 ng/m³ (IV kwartał),
 - 2021 rok 23 ng/m³ (I kwartał) i 13 ng/m³ (IV kwartał),
 - 2022 rok 12 ng/m³ (I kwartał) i 7 ng/m³ (IV kwartał),
 - 2023 rok 9 ng/m³ (I kwartał) i 6 ng/m³ (IV kwartał).

Z ww. danych wynika, że najbardziej przekraczano określone normami poziomy stężenie w sezonie chłodnym, co świadczyło, iż głównym powodem tych przekroczeń była tzw. niska emisja z sektora komunalno-bytowego.

(akta kontroli Tom I str. 23)

³⁶ Wartość stężenia dopuszczalnego wynosi 10 µm/m³

³⁷ Wartość stężenia dopuszczalnego wynosi 5 µm/m³

³⁸ Obejmuje miesiące I i IV kwartału roku kalendarzowego.

W sporządzonych na podstawie art. 17 ust. 1 PoS programach ochrony środowiska³⁹ uwzględniano problem niskiej emisji. W POŚ 2016 wyznaczono m.in. następujące kierunki działań:

- ograniczenie emisji z sektora komunalno-bytowego w zakresie źródeł emisji o małej mocy do 1 MW,
- prowadzenie działań w celu ograniczenia emisji z sektora transportu, prowadzenie działań kontrolno-edukacyjnych,
- prowadzenie działań na rzecz efektywności energetycznej,
- wspieranie rozwoju nowych technologii, racjonalniej wykorzystujących surowce energetyczne,
- wprowadzanie mechanizmów finansowych wspierających działania zmierzające do redukcji emisji gazów cieplarnianych.

Na lata 2017-2020⁴⁰ zdefiniowano listę przedsięwzięć do realizacji na terenie Miasta. W POŚ 2021 wyznaczono działania mające na celu poprawę jakości powietrza zgodnie z założeniami POP i uchwały antysmogowej. Na liście działań znalazły się m.in.:

- wdrażanie uchwały antysmogowej i aktualnego POP poprzez realizację zadań ujętych w programie,
- prowadzenie działań kontrolnych w zakresie zakazu spalania odpadów, paliw zabronionych uchwałą antysmogową w indywidualnych systemach grzewczych oraz pozostałości roślinnych,
- rozbudowa i modernizacja sieci ciepłowniczej, a także budowa przyłączy umożliwiających podłączenie nowych odbiorców,
- rozbudowa przyłączeniowej sieci gazowej,
- poprawa efektywności energetycznej w miejskich budynkach użyteczności publicznej i mieszkalnych,
- realizacja i promocja projektów w zakresie budowy urządzeń i instalacji do produkcji energii odnawialnej,
- uwzględnianie aspektów klimatycznych w dokumentach planistycznych Miasta,
- prowadzenie kampanii edukacyjnych i działań kontrolnych.

Zdefiniowano listę przedsięwzięć własnych i monitorowanych do realizacji na lata 2021-2024⁴¹.

Miasto posiadało także *Plan gospodarki niskoemisyjnej*⁴², którego priorytetowym celem było poprawa standardów jakości powietrza w perspektywie lat 2015-2030,

³⁹ Uchwała nr 418/XXVII/2016 z dnia 17 listopada 2016 r. *Program ochrony środowiska dla miasta Rybnika do 2020 r. z uwzględnieniem perspektywy 2024 r.*, dalej POŚ 2016; Uchwała 754/XLV/2021 z dnia 18 listopada 2021 r. *Program Ochrony Środowiska dla Miasta Rybnika na lata 2021-2024 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2028*, dalej POŚ 2021 <https://bip.um.rybnik.eu/Default.aspx?Page=247>.

⁴⁰ W POŚ 2016 m.in.: termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej na terenie Miasta na kwotę 24 375,1 tys. zł w tym 4 375,2 tys. zł wkład Miasta; budowa instalacji grzewczych pomp ciepła w obiektach użyteczności publicznej 2 514,9 tys. zł (1 499,9 środki UE); termomodernizacja oraz przyłącze budynków mieszkalnych wielorodzinnych do sieci ciepłowniczych i gazowych na kwotę 1 117,5 tys. zł; dotacje miasta do wymiany systemów grzewczych 20 000,0 tys. zł; prowadzenie kampanii edukacyjnych wśród mieszkańców; poprawa efektywności energetycznej w budynkach mieszkalnych i użyteczności publicznej poprzez termomodernizację oraz prowadzenie działań kontrolnych w zakresie zakazu spalania odpadów w indywidualnych systemach grzewczych.

⁴¹ Zadania własne: realizacja przedsięwzięć niskoemisyjnych w gospodarstwach domowych w ramach programu Stop Smog na łączną kwotę 11 925,0 tys. zł, realizacja dotacji do wymiany systemów grzewczych w budynkach wielorodzinnych 1 000,0 tys. zł, przebudowa lub zmiana kotłowni w dwóch szkołach podstawowych 1 152,1 tys. zł, wymiana źródeł ciepła w budynkach jednorodzinnych 830,0 tys. zł., termomodernizacja budynków szkolnych, placówek edukacyjnych i oświatowych 41 953,8 tys. zł, inwestycje w OZE w budynkach użyteczności publicznej 2 355,2 tys. zł. Zadania monitorowane: termomodernizacja budynków mieszkalnych oraz budowa OZE w budynkach MOSiR w Rybniku koordynowane przez Miasto i odpowiednio Zakład Gospodarki Mieszkaniowej i MOSiR.

⁴² Przyjęty uchwałą Rady Miasta nr 137/XI/2015 z dnia 18 czerwca 2015 r., dalej PGN. Zaktualizowany uchwałą Rady Miasta nr 784/XLIX/2018 z dnia 27 czerwca 2018 r. <https://bip.um.rybnik.eu/Default.aspx?Page=59&Id=29122>; <https://bip.um.rybnik.eu/Default.aspx?Page=59&Id=43361>.

co zamierzano osiągnąć m.in. poprzez termomodernizację budynków skutkującą zmniejszeniem zapotrzebowania na ciepło, wymianę niskosprawnych źródeł ciepła na najbardziej efektywne energetycznie, inwestycje w odnawialne źródła energii, zielone zamówienia publiczne⁴³ i działania administracyjne⁴⁴. W PGN określono też harmonogram rzeczowo-finansowy i opis zadań mających na celu redukcję emisji gazów cieplarnianych, a co z tym związane redukcję emisji zanieczyszczeń do powietrza.

(akta kontroli Tom I str. 251-253)

Miasto podejmując działania mające na celu poprawę jakości powietrza uczestniczyło w projektach *LeadAir*⁴⁵, *Partnerska Inicjatywa Miast* edycja 3⁴⁶, *Partnerstwo środowisko dla rozwoju*⁴⁷. W dniach 28-29 października 2024 r. Miasto współorganizowało konferencję *Polska na drodze do czystego powietrza – sukcesy i wyzwania*, którą Marszałek Województwa Śląskiego objął patronatem honorowym⁴⁸.

(akta kontroli Tom I str.9, 225- 227, 254-256)

W ocenie Zastępcy Prezydenta i Naczelnika Wydziału Ochrony Powietrza i Polityki Klimatycznej⁴⁹ podejmowane dotychczas przez Miasto działania przyniosły wymierny wynik w postaci nieprzekroczenia w 2023 r. częstotliwości rocznej normy dobowej PM₁₀. Miasto osiągnęło taki rezultat po raz pierwszy. Biorąc pod uwagę wprowadzenie w 2017 roku uchwały antysmogowej oraz działania podejmowane przez Miasto, wyniki pomiaru jakości powietrza wskazują na sukcesywny spadek liczby i wielkości przekroczeń. Projektowana nowelizacja Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Europy 2008/50/WE z 21.05.2008 r. może spowodować, że Miasto po raz kolejny znajdzie się poza przyjętymi normami. Mając na uwadze poziom zaawansowania wymiany źródeł ciepła na terenie Rybnika oraz planowane dalsze programy finansujące wymiany źródeł ciepła i poprawy efektywności energetycznej Zastępca Prezydenta oraz Naczelnik WOPIPK stwierdzili, że istnieje realna możliwość wypełnienia zapisów Dyrektywy do 2030 r.

(akta kontroli Tom I str.9, 227)

II. Działania na rzecz pełnego wdrożenia uchwał antysmogowych, w tym ograniczenia niskiej emisji.

Zgodnie z art. 91 ust. 3a Poś w przypadku przekroczenia poziomu dopuszczalnego lub docelowego substancji w powietrzu zarząd województwa opracowuje POP, w którym określa m.in. harmonogram działań naprawczych oraz podmioty i organy odpowiedzialne za realizację tych działań. W okresie objętym kontrolą opracowane

⁴³ Zielone zamówienia publiczne (*green public procurement*) oznaczają politykę, w ramach której podmioty publiczne włączają kryteria i/lub wymagania ekologiczne do procesu zakupów (procedur udzielania zamówień publicznych) i poszukują rozwiązań ograniczających negatywny wpływ produktów/usług na środowisko oraz uwzględniających cały cykl życia produktów, a poprzez to wpływają na rozwój i upowszechnienie technologii środowiskowych.

⁴⁴ Wprowadzenie zapisów do odpowiednich dokumentów np. POŚ, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego warunków dotyczących zaopatrywania mieszkań w ciepło na nowych osiedlach w drodze podłączania do sieci ciepłowniczych itp.

⁴⁵ Projekt ma na celu poszerzenie wiedzy z zakresu planowania, wdrażania i finansowania poprawy jakości powietrza. <https://leadair.pl/o-programie/>.

⁴⁶ Wspiera rozwój miast poprzez promocję i wymianę wiedzy przy udziale ekspertów i specjalistów tematycznych. Liderem i prowadzącym jest Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/pim-2024-2026>

⁴⁷ Ministerstwo Klimatu i Środowiska jest liderem Sieci Partnerstwo: Środowisko dla Rozwoju projekt partnerski dotyczy ochrony klimatu. Sieć składa się z zaangażowanych w ochronę klimatu, poprawę jakości powietrza miast Polskich oraz instytucji odpowiedzialnych za poprawę jakości środowiska jak Urzędy Marszałkowskie, Regionalne Dyrekcje Ochrony Środowiska. Celem projektu jest stworzenie platformy współpracy oraz wymiany wiedzy pomiędzy podmiotami, które odpowiadają za zarządzanie ochroną środowiska w Polsce oraz instytucjami zaangażowanymi we wdrażanie funduszy europejskich na poziomie regionalnym, krajowym i europejskim. <https://www.gov.pl/web/klimat/partnerstwo-srodowisko-dla-rozwoju>

⁴⁸ <https://krakowskialarmsmogowy.pl/2024/09/23/zaproszenie-na-konferencje-polska-na-drozie-do-czystego-powietrza-sukcesy-i-wyzwania/>

⁴⁹ Dalej: WOPIPK.

przez zarząd województwa POP⁵⁰ określały działania mające na celu ograniczenie emisji zanieczyszczeń, które Miasto zobowiązane było realizować. Realizacja zadań wyznaczonych w POP 2014 nie przyniosła oczekiwanego efektu w postaci poprawy jakości powietrza, a poziomy dopuszczalne zanieczyszczeń były nadal przekraczane, dlatego konieczne było wsparcie działań służących redukcji emisji zanieczyszczeń. W dniu 7 kwietnia 2017 r. została podjęta przez Sejmik Województwa Śląskiego uchwała antysmogowa⁵¹. Uchwała ta wprowadziła na terenie całego województwa śląskiego zakaz eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw stałych dostarczających ciepło do systemu centralnego ogrzewania, jeżeli nie spełniają one minimum standardu emisyjnego zgodnego z klasą 5 pod względem granicznych wartości emisji zanieczyszczeń według normy PN-EN 303-5:2012. Zakaz obowiązywał od 1 września 2017 r. z wyjątkiem instalacji, których eksploatacja rozpoczęła się przed 1 września 2017 r. W przypadku instalacji eksploatowanych w okresie:

- powyżej 10 lat od daty ich produkcji lub nieposiadających tabliczki znamionowej zakaz wprowadzono od 1 stycznia 2022 r.,
- od 5 do 10 lat od daty ich produkcji od 1 stycznia 2024 r.,
- poniżej 5 lat od daty ich produkcji od 1 stycznia 2026 r.,
- instalacji spełniających wymagania w zakresie emisji zanieczyszczeń określonych dla klasy 3 lub 4 według normy PN-EN 303-5:2012 od 1 stycznia 2028 r.

Zakres uchwały obejmował również ograniczenia dotyczące rodzaju spalanych paliw. Zakazane zostało stosowanie w instalacjach, w których następuje spalanie paliw stałych:

- węgla brunatnego oraz paliw stałych produkowanych z wykorzystaniem tego węgla,
- mułów i flotokonzentratów węglowych oraz mieszanek produkowanych z ich wykorzystaniem,
- paliw, w których udział masowy węgla kamiennego o uziarnieniu poniżej 3 mm wynosi więcej niż 15%,
- biomasy stałej, której wilgotność w stanie roboczym przekracza 20%.

W przypadku urządzeń, które wydzielają ciepło lub wydzielają ciepło i przenoszą je do innego nośnika zakazano eksploatacji urządzeń, które nie spełniają minimalnych poziomów sezonowej efektywności energetycznej lub norm emisji zanieczyszczeń dla sezonowego ogrzewania pomieszczeń określonych w punkcie 1 i 2 załącznika do Rozporządzenia Komisji UE 2015/1185 z dnia 24 kwietnia 2015 r.⁵²

Obowiązujący w 2017 r. POP 2014 został opracowany przed podjęciem uchwały antysmogowej, niemniej określono w nim szereg działań naprawczych zaplanowanych do 2020 r., które Miasto miało realizować i które służyć miały

⁵⁰ Uchwały Sejmiku Województwa Śląskiego: nr IV/57/3/2014 z dnia 17 listopada 2014 w sprawie przyjęcia *Programu ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mającego na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji*, dalej POP 2014; nr VI/47/5/2017 z dnia 18 grudnia 2017 r. w sprawie przyjęcia *Programu ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mającego na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji*, dalej POP 2017; nr VI/21/12/2020 z dnia 22 czerwca 2020 r. w sprawie przyjęcia *Programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego*, dalej POP 2020; nr VI/62/8/2023 z dnia 20 listopada 2023 r. w sprawie przyjęcia aktualizacji *Programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego* przyjętego uchwałą Nr VI/21/12/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 22 czerwca 2020 roku, dalej POP 2023.

⁵¹ https://bip.slaskie.pl/sejmik_wojewodztwa/sesje_sejmiku/uchwaly/uchwala-sejmiku-nr-v3612017-z-dnia-2017-04-07.html; <https://powietrze.slaskie.pl/content/uchwala-sejmiku-nr-v3612017> (uzasadnienie do uchwały)

⁵² w sprawie wykonania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2009/125/WE w odniesieniu do wymogów dotyczących ekoprojektu dla miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń na paliwo stałe. W przypadku gdy eksploatacja rozpoczęła się przed 1 września 2017 r. zakaz obowiązywał od 1 stycznia 2023 r., chyba że instalacje te osiągną sprawność cieplną na poziomie, co najmniej 80% lub zostaną wyposażone w urządzenie redukujące emisję pyłu do wartości określonych w pkt. 2 lit. a załącznika do rozporządzenia UE 2015/1185.

poprawie jakości powietrza. Zakres tych działań był zbieżny z późniejszymi regulacjami przyjętymi w uchwale antysmogowej. Do działań należały:

- ograniczenie emisji ze źródeł spalania o małej mocy do 1 MW⁵³, w ramach którego Miasto zobowiązane było do wymiany ogrzewania węglowego w obiektach użyteczności publicznej oraz udzielania wsparcia finansowego np. w postaci dotacji celowej dla mieszkańców i jednostek wpisanych w lokalne regulaminy finansowania zgodnie z przyjętymi priorytetami,
- spójna polityka planowania przestrzennego⁵⁴, w ramach której Miasto zobowiązane było do uwzględnienia w pzp wymogów dotyczących zaopatrywania mieszkań w ciepło z nośników, które nie powodują powstawania zanieczyszczeń powietrza;
- podjęcie działań wspomagających⁵⁵, polegających na informowaniu mieszkańców o jakości powietrza, prowadzeniu edukacji ekologicznej i promowaniu niskoemisyjnych źródeł ogrzewania, a także przeprowadzaniu kontroli w zakresie przestrzegania zakazu spalania odpadów w kotłach i piecach.

POP 2017, obejmujący okres od 2018 r. do 2027 r., uwzględniał postanowienia uchwały antysmogowej, a w jego treści ujęto następujące działania, które miało realizować Miasto w zakresie ograniczenia niskiej emisji:

- ograniczenie emisji z instalacji o małej mocy do 1 MW, w których następuje spalanie paliw stałych⁵⁶,
- działania promocyjne i edukacyjne (ulotki, imprezy, akcje szkolne, audycje, konferencje) oraz informacyjne i szkoleniowe⁵⁷.

W POP 2020 zaplanowano działania do 2026 r. W celu realizacji uchwały antysmogowej i ograniczenia niskiej emisji zaplanowano:

⁵³ Kod działania SIsAJR_ZSO. Działanie polegało na wymianie niskosprawnych urządzeń, wykorzystywanych w indywidualnych systemach grzewczych o mocy do 1 MW w obiektach użyteczności publicznej, obiektach należących do sektora komunalno-bytowego oraz do sektora usług i handlu, a także małych i średnich przedsiębiorstwach. Określono następujące priorytety działania: wymiana urządzeń na paliwo stałe, wymiana urządzeń niskosprawnych zasilanych innymi paliwami i termomodernizacja. Wymiana źródeł ciepła powinna dotyczyć w pierwszej kolejności urządzeń opalanych paliwami stałymi w kolejności: na sieć ciepłowniczą, urządzenia opalane gazem, urządzenia opalane olejem, urządzenia opalane paliwem stałym spełniające określone wymagania jakościowe, ogrzewanie elektryczne. Termomodernizacja powinna być w pierwszej kolejności wykonywana w odniesieniu do obiektów ogrzewanych paliwem stałym lub połączona z wymianą źródła wykorzystującego paliwa stałe. Umowy na dofinansowanie powinny zawierać zobowiązanie beneficjanta do dobrowolnego poddania się kontroli sprawdzającej trwałej likwidacji starego urządzenia i kontynuacji użytkowania nowego kotła. W przypadku dofinansowania zakupu nowego kotła na paliwo stałe umowy powinny zawierać zobowiązanie do stosowania paliwa o parametrach dopuszczalnych przez producenta i możliwość weryfikacji jakości stosowanego paliwa.

⁵⁴ Dalej pzp. Kod działania SIWS_PP, w ramach działania należało opracować nowe lub zmienić istniejące plany zagospodarowania przestrzennego dla obszarów gmin, w których wstępują obszary przekroczeń, w szczególności pyłu PM₁₀ i PM_{2,5}, i określić wymagania w zakresie stosowanych sposobów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe tak aby nie powodować nadmiernej emisji zanieczyszczeń. Planowany termin realizacji ustalono do roku 2020 z możliwością realizacji po 2020 r.

⁵⁵ Kod działania SIsARJ_ZW.

⁵⁶ Kod działania SIsARJ_ZSO. Działanie realizowane było w związku z uchwałą antysmogową z następującymi priorytetami: zastąpienie niskosprawnych urządzeń siecią ciepłowniczą lub urządzeniami opalnymi gazem, zastąpienie niskosprawnych urządzeń urządzeniami opalnymi olejem, ogrzewaniem elektrycznym lub urządzeniami spełniającymi minimum wymogi jakościowe dla urządzeń na paliwa stałe, które zostały określone w normie PN-EN 303-5:2012, ograniczenie strat ciepła poprzez termomodernizację obiektów ogrzewanych w sposób indywidualny. W ramach działania samorządy lokalne powinny udzielać wsparcia finansowego ze środków własnych lub pozyskanych ze źródeł zewnętrznych np. w postaci dotacji celowej, dla mieszkańców i jednostek wpisanych w lokalne regulaminy dofinansowania zgodnie z przyjętymi wytycznymi i ustalonymi priorytetami działań. Wsparcie finansowe mogło być połączone z wykonaniem termomodernizacji która powinna być promowana szczególnie w obiektach gdzie wymieniano lub likwidowano kotły na paliwa stałe. Wymagania w zakresie umów na dofinansowanie były takie same jak w POP 2014.

⁵⁷ Kod działania SIWS_EE. Działanie polegało na informowaniu o szkodliwości spalania odpadów w piecach i kotłach indywidualnych oraz stosowania starych kotłów węglowych o wysokiej emisji zanieczyszczeń, promowaniu stosowania niskoemisyjnych źródeł ogrzewania oraz ciepła sieciowego, promowaniu wiedzy na temat niskoemisyjnych paliw stałych oraz prawidłowej eksploatacji instalacji do spalania paliw stałych, promowaniu oszczędności energii, poprzez termomodernizację i inne metody ograniczania zużycia energii zarówno elektrycznej, jak i cieplnej, przekazywaniu informacji o wpływie zanieczyszczeń na zdrowie oraz wskazówek dotyczących preferowanych sposobów zachowania ograniczających narażenie na złą jakość powietrza.

- ograniczenie emisji z instalacji o małej mocy do 1 MW, w których następuje spalanie paliw stałych⁵⁸,
- prowadzenie edukacji ekologicznej (ulotki imprezy akcje szkolne audycje, konferencje, działania informacyjne i szkoleniowe) związanej z ochroną powietrza⁵⁹,
- prowadzenie kontroli przestrzegania przepisów ograniczających używanie paliw lub urządzeń do celów grzewczych oraz zakazu spalania odpadów⁶⁰.

Z uwagi na to, że w 2022 roku we wszystkich strefach województwa śląskiego nadal notowane były przekroczenia dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń pyłowych i poziomu docelowego B(a)P, w 2023 r. Sejmik Województwa Śląskiego uchwalił aktualizację POP, w której ujęto działania naprawcze mające na celu poprawę jakości powietrza. W obowiązującym od 1 stycznia 2024 r. POP 2023 (z perspektywą do 2026 r.) zdefiniowano następujące działania:

- ograniczenie emisji z instalacji na paliwa stałe o mocy do 1 MW i poprawa efektywności energetycznej⁶¹,
- edukacja ekologiczna związana z ochroną powietrza⁶²,
- kontrola przestrzegania zapisów uchwały antysmogowej oraz zakazu spalania odpadów⁶³.

⁵⁸ Kod działania PL2402_ZSO,. Działanie zbieżne z POP 2017. Zmieniono priorytety jego realizacji w ten sposób, że w priorytecie pierwszym wskazano zastąpienie niskosprawnych urządzeń siecią ciepłowniczą lub odnawialnymi źródłami energii w drugiej kolejności rekomendowano zastąpienie urządzeniami opalnymi gazem, olejem opałowym, ogrzewaniem elektrycznym lub urządzeniami spełniającymi minimum wymogi jakościowe ekoprojektu dla urządzeń na paliwa stałe. Trzeci priorytet ograniczenie strat ciepła poprzez termomodernizację obiektów ogrzewanych w sposób indywidualny pozostał bez zmian. Ponadto wskazano na uzależnienie wsparcia finansowego od dochodów mieszkańców. Zalecano: wymianę niskosprawnych źródeł ciepła w budynkach mieszkalnych, użyteczności publicznej, usługowych, produkcyjnych i handlowych a także stosowanie w projektowanych nowych budynkach w miarę możliwości technicznych i ekonomicznych hierarchii ogrzewania. Działanie obejmowało również podniesienie efektywności energetycznej poprzez termomodernizację budynków użyteczności publicznej oraz budynków, w których dokonano wymiany urządzeń grzewczych.

⁵⁹ Kod działania SIWS_EE. Rozszerzono katalog działań informacyjnych o informowanie o konsekwencjach karnych w przypadku spalania zabronionych paliw oraz informowanie mieszkańców o obowiązujących postanowieniach uchwały antysmogowej.

⁶⁰ Kod działania PL2402_KPP. Działanie ściśle powiązane z Planem działań krótkoterminowych (dalej PDK) polegało na kontrolowaniu przez straż miejską, lub upoważnionych pracowników urzędu gospodarstw domowych w zakresie: przestrzegania zakazu spalania odpadów w kotłach i piecach, przestrzegania zakazu wypalania traw i łąk, przestrzegania uchwały antysmogowej. Zadaniem Miasta było udostępnienie mieszkańcom numeru telefonu i formularza internetowego do zgłaszania wszelkich przypadków naruszeń dotyczących ochrony powietrza.

⁶¹ Działanie zbieżne z POP 2020. Zmiana dotyczyła wsparcia finansowego, które mogło być uzależnione od dochodów mieszkańców, W celu przyspieszenia wymian starych wysokoemisyjnych kotłów, zalecano przeznaczenie środków na działania w zakresie jakości powietrza z budżetu gminy oraz przeprowadzenie analizy problemu ubóstwa energetycznego i opracowanie programu osłonowego dla mieszkańców nim dotkniętych, uczestniczenie w programie rządowym Stop Smog. Ponadto przy dofinansowaniu ze środków publicznych instalacji grzewczych na paliwa stałe o mocy do 1MW należało wprowadzić ograniczenia polegające na dofinansowaniu od 1 stycznia 2024 roku wyłącznie do instalacji zasilanych biomasą o emisji cząstek stałych do 20 mg/m³ (przy 10% O₂), przy czym nie dotyczyło to programów uruchomionych przed wskazaną datą. Wprowadzono stosowanie zbiorników buforowych jako obowiązkowe w przypadku kotłów z ręcznym podawaniem paliwa (kotły zgazowujące) oraz zalecane w przypadku kotłów z automatycznym podawaniem paliwa przy ubieganiu się o dofinansowanie ze środków publicznych. Minimalna pojemność zbiorników buforowych powinna być zgodna z dokumentacją techniczną kotła.

⁶² Działanie zbieżne z POP 2020. W 2023 r. wprowadzono obowiązek zapewnienia i utrzymania wsparcia ekodoradcy. Na oficjalnej stronie internetowej gminy (w widocznym miejscu na stronie głównej) należało zamieścić następujące informacje: aktualną jakość powietrza i stopień zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza (jeśli został wprowadzony), sposób, w jaki można zgłosić podejrzenie spalania odpadów lub naruszenia uchwały antysmogowej dla województwa śląskiego (np. telefon, mail, wizyta w urzędzie – nr pokoju), dotyczące uchwały antysmogowej dla województwa śląskiego oraz odnośnik do informacji o programie Czyste Powietrze.

⁶³ Działanie obejmowało przygotowanie i wdrożenie w każdej gminie wewnętrznej procedury przeprowadzania kontroli palenisk pod kątem przestrzegania uchwały antysmogowej dla województwa śląskiego i zakazu spalania odpadów (procedura powinna zostać opracowana zgodnie z wytycznymi przygotowanymi przez Śląski Związek Gmin i Powiatów); prowadzenie przez straż gminną lub międzygminną, upoważnionych pracowników gminy lub we współpracy z policją kontroli rutynowych, interwencyjnych (w najkrótszym terminie od zgłoszenia), wynikających z ogłoszonych poziomów alarmowych w zakresie przestrzegania przepisów ochrony powietrza, kontroli przestrzegania zakazu spalania pozostałości roślinnych na powierzchni ziemi. Kontrole, podczas których wystąpiło podejrzenie spalania odpadów powinny zakończyć się pobraniem próbki popiołu z paleniska, kontrole palenisk na paliwa stałe powinny być połączone z weryfikacją danych w bazie CEEB pod kątem prawidłowości wprowadzonych w niej danych dotyczących instalacji grzewczych objętych zakresem uchwały antysmogowej dla województwa śląskiego. Wprowadzono obowiązek kontroli sprawdzającej w terminie do 6 miesięcy jeżeli wykryto nieprawidłowość. Rozszerzono katalog podmiotów które podlegają kontroli w zakresie przestrzegania przepisów ochrony powietrza o podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Zgodnie z przyjętymi programami Miasto miało obowiązek składania sprawozdań z ich realizacji Zarządowi Województwa Śląskiego⁶⁴.

(akta kontroli Tom I str. 257-260)

Miasto w ramach Śląskiego Związku Gmin i Powiatów podejmowało kwestię wypracowania kierunku działań dotyczących egzekwowania zapisów uchwały antysmogowej. Przedstawiciel Urzędu Miasta Rybnika kierował zespołem roboczym ds. wdrażania przepisów uchwały antysmogowej przy tej organizacji samorządowej. W wyniku prac ww. zespołu zostały wydane *Rekomendacje – analiza uwarunkowań dotyczących obowiązków jst związanych z wdrażaniem uchwały antysmogowej*⁶⁵.

(akta kontroli Tom I str. 10, 25-26, 268)

W celu wdrożenia postanowień określonych w uchwale antysmogowej i realizacji działań określonych w POP Miasto:

- współpracowało z innymi gminami w zakresie ochrony powietrza i realizacji uchwały antysmogowej w ramach Śląskiego Związku Gmin i Powiatów⁶⁶ oraz Związku Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego⁶⁷, w ramach którego utworzono grupę roboczą ds. niskiej emisji⁶⁸. Ponadto w ramach programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027 działania 10.6 *Rozwój energetyki rozproszonej opartej o odnawialne źródła energii* Miasto realizuje projekt z gminami partnerskimi: Czerwionka-Leszczyny, Gaszowice, Jejkowice, Lyski, Pszów i Świerklany, który polega na udzielaniu grantów na zakup, dostawę i montaż OZE wytwarzających energię ciepłą i elektryczną na potrzeby socjalno-bytowe oraz magazynowanie energii, kampanię edukacyjną i działania proekologiczne⁶⁹,
- wykonało termomodernizację 60⁷⁰ budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych będących własnością Miasta oraz jednego lokalu mieszkalnego. Łączna kwota wydatków na termomodernizację wyniosła 75 942,9 tys. zł, w tym uzyskane dofinansowanie w wysokości 30 614,3 tys. zł w ramach:
 - Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego 2014-2020⁷¹ poddziałanie 4.3.2 *Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w infrastrukturze publicznej i mieszkaniowej RIT*. Zrealizowano trzy⁷² projekty na które Miasto otrzymało dofinansowanie do termomodernizacji w wysokości 27 418,9 tys. zł,
 - Funduszu Pracy w wysokości 880,0 tys. zł⁷³,
 - WFOŚiGW w wysokości 568,1 tys. zł⁷⁴,
 - Funduszu dopłat Banku Gospodarstwa Krajowego⁷⁵ w wysokości 1 747,3 tys. zł,

⁶⁴ POP 2014, POP 2017 do 30 kwietnia roku kalendarzowego, POP 2020 i POP 2023 do 15 lutego.

⁶⁵ <https://silesia.org.pl/dokumenty-i-stanowiska/opinie-rekomendacje-i-inne-pisma/>

⁶⁶ Aktualnie Śląski Związek Gmin i Powiatów zrzesza 159 jednostek samorządu terytorialnego, co stanowi około 86% wszystkich samorządów regionu.

⁶⁷ Stowarzyszenie 28 gmin i powiatów z obszaru subregionu.

⁶⁸ Grupa powołana przez Zarząd subregionu 4 marca 2015 r. w celu prowadzenia działań mających za zadanie eliminację niskiej emisji.

⁶⁹ Umowa FESL.10.06-IZ.01-02C7/23 a dnia 14 czerwca 2024 r. W ramach umowy do 30.09.2024 r. nie poniesiono wydatków.

⁷⁰ 11 w 2017 r., 18 w 2018 r. oraz mieszkanie; 14 w 2019 r. pięć w 2020 r. trzy w 2021 r. pięć w 2022 r. pięć w 2023 r. oraz jeden w 2024 r. (wg. stanu na 30 września 2024).

⁷¹ Dalej RPO WSL 2014-2020.

⁷² *Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej na terenie miasta Rybnika, Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej na terenie miasta Rybnika - etap II, Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 19 w Rybniku.*

⁷³ Adaptacja budynku przedszkola nr 19 w dzielnicy Boguszowice Osiedle na filię miejskiego żłobka w tym termomodernizacja.

⁷⁴ Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 18 w dzielnicy Boguszowice Osiedle.

⁷⁵ Dalej BGK

- pozyskało środki w ramach programu *Ciepłe mieszkanie* edycja II⁷⁶ na termomodernizację budynków 13 wspólnot mieszkaniowych,
- zamontowało 27 sensorów do pomiaru stężenia pyłów zawieszonych, które na bieżąco prezentowane były na stronie internetowej Urzędu, dzięki czemu mieszkańcy dysponowali aktualną informacją o poziomie zanieczyszczenia powietrza,
- przeprowadzało w mediach⁷⁷ akcje informacyjno-edukacyjne mające na celu informowanie mieszkańców o szkodliwości wpływu zanieczyszczenia powietrza na ich zdrowie, informowaniu o jakości powietrza w mieście i postanowieniach uchwały antysmogowej. Wskazywano przy tym na możliwość pozyskania przez mieszkańców środków finansowych na wymianę kotłów. Przeprowadzało też akcje edukacyjne w postaci konkursów, pogadanek, przedstawień dla najmłodszych mieszkańców Miasta, w szczególności na temat: korzystania z tablic informujących o stężeniu zanieczyszczeń, odpowiedzialnego zachowania, dbałości o czyste powietrze oraz preferowanych sposobów zachowania ograniczających narażenie na złą jakość powietrza w przypadkach występowania poziomów alarmowych,
- utworzyło na stronie internetowej⁷⁸ odrębną podstronę *Walka ze smogiem*,
- uruchomiło w 2020 r. kampanię społeczną pt. *Gańba*, która miała na celu edukację mieszkańców w zakresie jakości środowiska, w którym żyją oraz informowanie o zobowiązaniach wynikających z uchwały antysmogowej. Informacje na ten temat przekazywane były za pośrednictwem pisma samorządowego, ulotek, plakatów, billboardów oraz tablic elektronicznych, wiadomości SMS,
- wprowadziło, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, zapisy dotyczące wymogów zaopatrywania mieszkań w ciepło z nośników niepowodujących nadmiernej niskiej emisji⁷⁹,
- w założeniach do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Rybnika⁸⁰ wprowadziło dział dotyczący ograniczenia niskiej emisji, w którym określono, że preferowanym rozwiązaniem zaopatrzenia zabudowy indywidualnej w ciepło jest w pierwszej kolejności system

⁷⁶ Dotacja ze środków udostępnionych WFOŚiGW przez NFOŚiGW w wysokości 1 950,0 tys. zł. Do 30 września 2024 r. nie wydatkowano środków. W ramach umowy przewidziano 13 grantów.

⁷⁷ Materiały sponsorowane w Radiu90, dotyczące walki ze smogiem: <https://www.radio90.pl/jaki-wplyw-ma-smog-na-zdrowie-dzieci-ogromny-to-nie-sa-dobre-wiadomosci.html#gsc.tab=0>,

<https://www.radio90.pl/sprawdz-jaki-masz-piec-w-swojej-kotlowni.html#gsc.tab=0>,

<https://www.radio90.pl/792-dni-do-pierwszego-terminu-wymiany-piecow.html#gsc.tab=0>,

<https://www.radio90.pl/czas-na-twoja-miejscowosc-ganba-kopciuchy-truja-nas-wszystkich.html#gsc.tab=0>,

<https://www.radio90.pl/czas-na-twoja-miejscowosc-zegar-tyka-czas-wymienic-piec.html#gsc.tab=0>,

<https://www.radio90.pl/czas-na-twoja-miejscowosc-nabor-wnioskow-w-programie-stop-smog-w-rybniku.html#gsc.tab=0>,

<https://www.radio90.pl/czas-na-twoja-miejscowosc-kto-tworzy-rybnik-oni-pracownicy-strazy-miejskiej-czym-sie-zajmaja-jak-beda-wygladaly-kontrol-kopciuchow-material-partnera.html#gsc.tab=0>,

<https://www.radio90.pl/czas-na-twoja-miejscowosc-walka-o-czyste-powietrze-w-rybniku-ile-kosztuje-i-czy-sie-oplaca.html#gsc.tab=0>,

<https://www.radio90.pl/czas-na-twoja-miejscowosc-nie-ma-ganby-w-rybniku-jest-tylko-luft.html#gsc.tab=0>,

<https://www.radio90.pl/czas-na-twoja-miejscowosc-jak-zdobyc-dofinansowanie-na-wymiane-pieca-zakup-pompy-ciepla-czy-termomodernizacje-budynku-podpowiadamy.html#gsc.tab=0>.

⁷⁸ www.rybnik.eu, na stronie publikowane są newsy i aktualności poświęcone tematyce zanieczyszczenia powietrza, walce miasta z tym problemem i uzyskanym efektem. Na podstronie *Walka ze smogiem* <https://www.rybnik.eu/dla-mieszkancow/walka-ze-smogiem> zgromadzone zostały informacje dotyczące zarówno ogólnych pojęć, przepisów prawnych, bieżących działań miasta, jak i kompleksowe informacje dotyczące możliwości skorzystania przez rybniczian z programów dotacyjnych na wymianę źródeł ciepła.

⁷⁹ Dalej: mpzp. Dziewięć mpzp w 2017 r. i w 2018 r.; 16 mpzp w 2019 r.; pięć mpzp w 2020 r.; 15 mpzp w 2021 r. 26 mpzp w 2022 r., 11 mpzp w 2023 r. i sześć mpzp w 2024 r.t., w których określono priorytety w zakresie zaopatrzenia w ciepło lub nakazy stosowania proekologicznych i wysokosprawnych źródeł energii cieplnej, charakteryzujących się brakiem lub niską emisją substancji do powietrza.

⁸⁰ Uchwała z 12 stycznia 2017 r. nr 465/XXX/2017.

ciepłowniczy, następnie system gazowniczy, a w przypadku braku dostępności tych systemów dopuszcza się zabudowę innych kotłów ekologicznych (w przypadku kotłów na paliwo stałe co najmniej klasy 5),

- utworzyło punkt konsultacyjny dla osób ubiegających się o dofinansowanie w ramach programu *Czyste powietrze*⁸¹,
- utworzyło od 3 czerwca 2022 r. stanowisko ekodoradcy ds. realizacji projektu *Life Śląskie Przywracamy błękit*⁸²,
- przeprowadzało za pośrednictwem Straży Miejskiej kontrole w zakresie ochrony powietrza,
- prowadziło działania zachęcające właścicieli sieci ciepłowniczej do jej rozbudowy poprzez przyłączanie budynków miejskich, organizowanie spotkań dla mieszkańców podczas których promowano taki sposób ogrzewania⁸³,
- zapewniało urzędnikom udział w szkoleniach w zakresie ochrony środowiska⁸⁴,
- zapewniało pracownikom Straży Miejskiej udział w szkoleniach w zakresie stosowania art. 379 Poś⁸⁵.

(akta kontroli Tom I str. 10, 13, 34-36, 42-69, 85-221, 229-234, 238-245, 269-336, 262, 264-268, 342, 388-390, 595-602, 711, Tom II str. 14, 479-480, Tom III str. 15-17, 25-31, 74, 93, 117, 138, 156, 166, 179, 189, 194, 197, 264, 267, 301, 304, 344-345)

Obowiązujące w poszczególnych latach POP nie określały w ujęciu rocznym spodziewanych efektów ekologicznych. W POP 2014 określono dla Miasta szacunkowy efekt ekologiczny w postaci ograniczenia emisji do 2020 r. do poziomu: 519,5 ton dla PM₁₀, 335,68 ton dla PM_{2,5} i 0,31 ton dla B(a)P. W POP 2017 wymagalną do redukcji wielkość emisji ustalono w przedziałach czasowych i wynosiła do 2023 r.: 197,05 ton dla PM₁₀⁸⁶, 156,76 ton dla PM_{2,5}⁸⁷ oraz 0,068 ton dla B(a)P⁸⁸, a do końca prognozy, tj. do 2027 r. odpowiednio: 492,63 ton, 391,9 ton i 0,17 ton.

Natomiast w POP 2020 i w jego aktualizacji efekt ekologiczny określono do 2026 r. dla każdej strefy, lecz bez podziału na gminy.

W latach 2018-2023 Miasto zredukowało emisję PM₁₀ o 403,88 ton (205,0% założeń do 2023 r. określonych w POP 2017), PM_{2,5} o 378,53 ton (239,9%) i B(a)P o 0,208 tony (305,9%)⁸⁹.

Powyższe skutkowało nieprzekroczeniem:

- od 2020 r. dopuszczalnego średniorocznego stężenia dla PM₁₀,
- od 2023 r. liczby dni z przekroczeniem dopuszczalnej normy dobowej dla PM₁₀ oraz dopuszczalnego średniorocznego stężenia PM_{2,5}⁹⁰.

⁸¹ W 2019 r. Miasto zleciło obsługę punktu konsultacyjnego dla osób ubiegających się o dofinansowanie w ramach programu *Czyste powietrze* Fundacji ekologicznej Ekoterm Silesia umowa nr PS.526.149.2018 z 2 stycznia 2019 r., od 2020 r. do 2022 r. punkt prowadziła Fundacja Europejski Instytut Outsourcingu: umowy PS.526.27.2020 z 12 lutego 2020 r., PS.526.3.2021 z dnia 7 stycznia 2021 r., PS.526.1.2022 z 7 stycznia 2022 r. Ponadto w Mieście od 25 października 2021 r., działa gminny punkt informacyjno-konsultacyjny programu priorytetowego *Czyste Powietrze* w związku z zawartym 13 lipca 2021 r. porozumieniem z WFOŚiGW. Od 2023 r. w ramach umowy z Fundacją Europejski Instytut Outsourcingu zlecono część zadań, tj. świadczenie pomocy mieszkańcom zainteresowanym uzyskaniem dofinansowania w ramach programu *Czyste powietrze* Fundacji Europejski Instytut Outsourcingu: umowy PS-I.526.2.2023 z 16 stycznia 2023 r. i PS-I.526.22.2024 z 2 stycznia 2024 r.

⁸² Wynagrodzenie ekodoradcy było współfinansowane z programu *LIFE Śląskie Przywracamy błękit* oraz NFOŚiGW. Zadaniem ekodoradcy jest pomoc w procedurach administracyjnych związanych z pozyskiwaniem dofinansowania na optymalizację ogrzewania i wymianę przestarzałych kotłów.

⁸³ W latach 2018-2023 zlikwidowano 792 źródła ciepła poprzez przyłączenie do sieci co.

⁸⁴ Pięć szkoleń, łączny koszt szkolenia 1,3 tys. zł.

⁸⁵ 15 szkoleń, łączny koszt 21,7 tys. zł.

⁸⁶ 49,26 ton do 2021 r. i 147,79 ton w latach 2022-2023.

⁸⁷ 39,19 ton do 2021 r. i 117,57 ton w latach 2022-2023.

⁸⁸ 0,017 ton do 2021 r. i 0,052 ton w latach 2022-2023.

⁸⁹ Dane ze sprawozdań POP skorygowane o redukcję emisji zanieczyszczeń przy wymianie kotła na pompę ciepła.

⁹⁰ Pomiary dla całej strefy.

Pomimo redukcji B(a)P o 305,9% w odniesieniu wielkości założonej POP 2017 do uzyskania 2023 r., Miasto nadal nie osiągnęło poziomu docelowego określonego w *rozporządzeniu ws. poziomów substancji*.

Naczelnik WOPiPK wyjaśnił, że przyczyną nieosiągnięcia poziomu docelowego B(a)P może być emisja ze źródeł komunikacyjnych.

(akta kontroli Tom I str. 10, 24, 26-29, 388-390)

Do 2019 r. w obowiązujących w poszczególnych latach POP nie wyznaczono zakładanych efektów rzeczowych. Obowiązujący od 6 lipca 2020 r. POP 2020 określał efekt rzeczowy, tj. powierzchnię lokali/budynków, dla której zlikwidowano nieefektywne indywidualne źródło ciepła na paliwa stałe. Wyznaczona dla Miasta wartość tego miernika dla poszczególnych lat okresu 2020-2023 wynosiła odpowiednio 7 510 m², 10 720 m², 17 160 m² i 18 230 m², a w perspektywie do 2026 r. 117 020 m². W kolejnych latach zlikwidowano w Mieście kotły na paliwa stałe dla powierzchni odpowiednio: w 2020 r. dla 38 603,60 m² ⁹¹ (514,0% wymaganej powierzchni), w 2021 r. dla 10 883,43 m² (101,5%), w 2022 r. dla 395 072,52 m² (2 302,3%), a w 2023 dla 179 220,76 m² (983,1%).

W obowiązującym od 1 stycznia 2024 r. POP 2023 wyznaczono nowy miernik efektu rzeczowego, tj. liczbę zlikwidowanych pozaklasowych źródeł ciepła, którą określono w wysokości 2 518 szt. na 2024 r., a docelowo do 2026 r. na 10 072 szt. ⁹².

(akta kontroli Tom I str. 387-397, 729-730, Tom III str. 170, 192, 201, 271)

Według sprawozdań z realizacji POP w latach 2018-2023 koszty łączne wymiany źródeł ciepła wyniosły razem 189 722,2 tys. zł⁹³, przy czym wykazywano w nich koszty poniesione na wymianę źródeł ciepła przez Miasto i utworzone przez nie jednostki organizacyjne oraz:

- koszty poniesione przez inne podmioty niebędące jednostkami organizacyjnymi Miasta,
- koszty poniesione przez inne podmioty otrzymujące dofinansowanie w ramach programów *Czyste powietrze*, *Ciepłe mieszkanie* lub z grantów udzielonych w ramach programów realizowanych ze środków Unii Europejskiej.

Miasto nie wykazywało w kosztach łącznych dotacji dla mieszkańców na wymianę źródeł ciepła finansowanych z budżetu Miasta.

W pozycji dofinansowanie wykazywano zarówno środki, które Miasto otrzymywało w ramach realizowanych przez nie projektów unijnych w obiektach użyteczności publicznej, jak i dofinansowanie do wymiany źródeł ciepła wypłacane mieszkańcom z budżetu Miasta lub przez WFOŚiGW w ramach programu *Czyste powietrze* oraz granty wypłacane innym podmiotom w ramach projektów realizowanych z funduszy unijnych.

(akta kontroli Tom I str. 342-343, 354-363, 387-397, 521-570, 686-697, Tom III str. 49-68, 97-109, 142-151, 170-178, 193, 201-263, 271-300)

Naczelnik WOPiPK wyjaśnił, że Urząd Marszałkowski nie przekazywał w formie pisemnej jakichkolwiek wytycznych w zakresie wypełniania sprawozdań POP i nie były prowadzone szkolenia w tym zakresie. Również Prezydent Miasta wskazał

⁹¹ Efekt rzeczowy wg sprawozdania za okres od 6 lipca 2020 r

⁹² Liczba pozaklasowych źródeł ciepła na paliwa stałe do likwidacji, stanowiąca podstawę ustalenia wartości miernika efektu rzeczowego określona została na podstawie Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków wg. stanu na 31 grudnia 2022 r. Miasto zgłosiło uwagę do Urzędu Marszałkowskiego do wyznaczonego miernika efektu rzeczowego. Zdaniem Miasta liczba kotłów do likwidacji była zawyżona. Zdaniem Miasta zgodnie z danymi z ww. ewidencji do wymiany pozostawało jeszcze 5 049 kotłów.

⁹³ 36 433,3 tys. zł w 2018 r.; 18 171,9 tys. zł w 2019 r.; 20 638,9 tys. zł w 2020 r.; 1 042,5 tys. zł w 2021 r.; 78 497,1 tys. zł w 2022 r. i 34 938,5 tys. zł w 2023 r. Dane wg. sprawozdań z realizacji POP.

na brak instrukcji do wypełniania sprawozdań, a obecni pracownicy sporządzający te sprawozdania nie brali udziału w szkoleniach.

(akta kontroli Tom I str. 710, 712, Tom II str. 51, Tom III str. 310, 316)

W 2022 r. WIOŚ przeprowadził kontrolę w zakresie realizacji zadań określonych w POP, w wyniku kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości.

(akta kontroli Tom I str. 10, 27, 70-84)

W sprawozdaniach z realizacji POP Miasto ujmowało kotły wymienione w ramach programu *Czyste powietrze*, przy czym dane na temat zrealizowanych inwestycji w ramach programu *Czyste powietrze* Miasto pozyskiwało corocznie z WFOŚiGW. Z uwagi na fakt, że ww. inwestycje realizowane były w okresach kilkuletnich, a ich finansowanie odbywać się mogło z kilku źródeł⁹⁴ wystąpiły przypadki dwu lub trzykrotnego ujęcia wymienianego kotła w sprawozdaniu, o czym dalej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

W ww. sprawozdaniach błędnie wykazywano również powierzchnię, dla której zlikwidowano źródła ciepła lub nie wykazywano jej wcale, a także w sposób nieprawidłowy podawano liczbę przeprowadzonych kontroli systemów grzewczych. W sprawozdaniu za 2021 r. Miasto nie ujęło zadań zrealizowanych w budynkach użyteczności publicznej i budynkach mieszkalnych stanowiących własność Miasta, a w sprawozdaniach za lata 2017 do 2023 w pozycjach dotyczących działań edukacyjnych, informacyjnych i promocyjnych nie wykazano pomiaru jakości powietrza, funkcjonowania punktu *Czyste powietrze* i zatrudnienia ekodoradcy. Problem ten opisano szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli Tom I str. 342-343, 364-372, 700-718, Tom II str. 52-55, Tom III str. 25-31, 49-68, 74-92, 117-137, 156-166, 179-189, 193-196, 201-266, 271-303)

- III. Zastępca Prezydenta i Naczelnik WOPIK wyjaśnili, że od momentu wprowadzenia, tj. 2021 r. Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków⁹⁵, w celu pozyskiwania informacji o stosowanych systemach grzewczych, Miasto korzysta z zawartych w niej danych. Przed wprowadzeniem CEEB, w 2020 r. Miasto oszacowało liczbę kotłów na potrzebę opracowania Gminnego Programu Niskoemisyjnego Miasta Rybnika.

(akta kontroli Tom I str. 10, 27-28)

W okresie od 2018 do 2023 roku na terenie Miasta zlikwidowano łącznie 7 008 kotłów węglowych⁹⁶, przy czym w poszczególnych latach, odpowiednio: 720, 608, 669, 1 092, 2 669 oraz 1 250 szt.

Naczelnik WOPIK wyjaśnił, że Miasto nie dysponuje szczegółowymi informacjami o klasach zlikwidowanych w ww. okresie kotłów na paliwo stałe. Zlikwidowane 7 008 kotłów na paliwo stałe zastąpiono:

- 3 672 kotłami gazowymi (52,4%),
- 967 pomami ciepła (13,8%),
- 927 kotłami węglowymi (13,2%),
- 592 kotłami na biomasę (8,5%),
- 792 podłączeniem do sieci co. (11,3%),
- 58 kotłami elektrycznymi, na pellet lub na olej opałowy (0,8%).

Niespełniające wymagań uchwały antysmogowej źródła ciepła na paliwo stałe zastępowane były przeważnie kotłami:

⁹⁴ Beneficjent mógł otrzymać dotację z WFOŚiGW w ramach programu *Czyste powietrze*, dotację z budżetu Miasta lub granty w ramach realizowanych projektów unijnych.

⁹⁵ Dalej CEEB

⁹⁶ Na podstawie sprawozdania POP 2017 r., w roku uchwalenia uchwały antysmogowej zlikwidowano w 401 lokalach kotły na paliwo stałe.

- węglowymi klasy piątej lub ekoprojekt (39,2%) lub gazowymi (36,5%) w 2018 r.,
- gazowymi (45,2%) lub podłączeniem do sieci ciepłej (33,2%) w 2019 r.,
- gazowymi (48,6%) lub węglowymi (15,7%) w 2020 r.,
- gazowymi (81,9%) lub podłączeniem do sieci ciepłej (16,4%) w 2021 r.,
- gazowymi (46,7%) i pompami ciepła (19,3%) w 2022 r.,
- gazowymi (53,4%) i pompami ciepła (26,0%) w 2023 r.

Miasto nie posiadało dokładnych danych o liczbie kotłów zlikwidowanych w 2024 r. Dane takie Urząd zamierza zebrać podczas przygotowania sprawozdania z POP za rok 2024⁹⁷. Urząd dysponował natomiast informacjami o liczbie zlikwidowanych w tym roku źródeł ciepła, które były dofinansowane za jego pośrednictwem (12 szt.). Z informacji uzyskanych z WFOŚiGW wynika, że do 30 września udzielono mieszkańcom miasta 254 dotacji na wymianę źródeł ciepła w ramach programu *Czyste powietrze*.

(akta kontroli Tom I str. 28, 262, 266, 419-424, 707-711, Tom III 350-351, 353)

Zgodnie danymi z bazy CEEB na terenie Rybnika: według stanu na 31 grudnia 2022 r., 31 grudnia 2023 r. oraz 30 września 2024 r. znajdowało się, odpowiednio:

- 62 613 zainstalowanych źródeł ciepła, z czego 57 741 były eksploatowane, w tym 18 702 stanowiły zainstalowane źródła ciepła na paliwo stałe, z których 15 516 było eksploatowanych. Struktura źródeł ciepła na paliwo stałe w 2022 r. przedstawiała się następująco:
 - 12 255 zainstalowanych kotłów węglowych, z czego 11 164 było eksploatowanych,
 - 3 881 zainstalowanych kominków i ogrzewaczy powietrza na paliwo stałe, z czego 2 749 było eksploatowanych,
 - 1 619 (994) pieców kaflowych, z czego 994 były eksploatowane,
 - 947 trzonów kuchennych/ kuchni węglowych, z czego 609 było eksploatowanych,
- 64 193 zainstalowanych źródeł ciepła, z czego 59 206 było eksploatowanych, w tym 19 118 stanowiły zainstalowane źródła ciepła na paliwo stałe, z których 15 878 było eksploatowanych. Struktura źródeł ciepła na paliwo stałe w 2023 r. przedstawiała się następująco:
 - 12 502 zainstalowanych kotłów węglowych, z czego 11 398 było eksploatowanych,
 - 3 982 kominków i ogrzewaczy powietrza na paliwo stałe, z czego 2 826 było eksploatowanych,
 - 1 668 pieców kaflowych, z czego 1 034 było eksploatowanych,
 - 966 trzonów kuchennych/ kuchni węglowych, z czego 620 było eksploatowanych,
- 64 861 zainstalowanych źródeł ciepła, z czego 59 813 było eksploatowanych, w tym 19 324 stanowiły zainstalowane źródła ciepła na paliwo stałe, z których 16 054 było eksploatowanych. Struktura źródeł ciepła na paliwo stałe na 30 września 2024 r. przedstawiała się następująco:
 - 12 653 zainstalowanych kotłów węglowych, z czego 11 541 było eksploatowanych,
 - 4 029 kominków i ogrzewaczy powietrza na paliwo stałe, z czego 2 857 było eksploatowanych,

⁹⁷ Miasto występuje do spółdzielni mieszkaniowych, WFOŚiGW, dane własne pochodzą z realizowanych przez WOPIK projektów

- 1 671 pieców kaflowych, z czego 1 034 było eksploatowanych,
- 971 trzonów kuchennych/kuchni węglowych, z czego 622 było eksploatowanych.

Z powyższych danych wynika, że pomimo trwającego w poszczególnych latach procesu wymiany kotłów na paliwo stałe rokrocznie wzrastała na terenie Rybnika liczba zgłoszonych tego typu źródeł ciepła, czego powodem może być ciągle uzupełnianie bazy.

(akta kontroli Tom I str. 426-427, 429-430, 432-433, Tom III str. 309, 313-314)

Według stanów w bazie CEEB na 1 lipca 2024 r. i 30 września 2024 r. na terenie Rybnika pozostawało w użytkowaniu, odpowiednio 1 911 i 1 927 kotłów poniżej klasy trzeciej, 2 386 i 2 424 kotły klasy trzeciej oraz 989 i 1 040 klasy czwartej.

(akta kontroli Tom I str. 574, 577-578, 725, 727, Tom III str. 309, 313-314)

Baza CEEB umożliwia generowanie raportów z liczbą punktów adresowych⁹⁸ z zainstalowanym kotłem na paliwo stałe oraz punktów adresowych, w których jedynym źródłem ciepła jest źródło na paliwo stałe.

(akta kontroli Tom I str. 577-578, Tom III str. 721-727)

Zastępca Prezydenta i Naczelnik WOPiPK wskazali, że Miasto corocznie składa sprawozdanie z wykonania *Programu Ochrony Powietrza*, z którego wynika na jakim etapie jest jego wykonanie, a ani Marszałek Województwa Śląskiego, ani Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska nie wnosili uwag do stanu i poziomu wykonania zapisów POP. Miasto korzystało również z bazy CEEB i może samodzielnie generować raporty, jednakże w ich opinii zakres filtrowania danych jest niewystarczający i może generować błędne odczyty, gdyż wprowadzane do systemu w oparciu o składane deklaracje dane mogą być obarczone błędem. Wyjaśnili również, że: *jedynym źródłem informacji dot. punktów adresowych, w których jedynym źródłem ciepła jest źródło na paliwo stałe jest CEEB, jednak analizy i raporty systemu jak i możliwości zastosowania dostępnych filtrów działają niepoprawnie przez co dane nie są zgodne ze stanem w faktycznie złożonych deklaracjach*. Szczególnie w przypadku generowania wydruków z zastosowaniem kilku kryteriów wyszukiwania raporty obarczone są błędem.

(akta kontroli Tom I str. 11, 29, 335)

Zgodnie z CEEB, wg stanu na 30 września 2024 r., w Mieście pozostawało w użytkowaniu 1 927 kotłów pozaklasowych, które należy zgodnie z obowiązującą uchwałą antysmogową zlikwidować do 31 grudnia 2025 r. Ponadto, w 3 903 punktach adresowych Miasto nie dysponowało danymi o rodzajach używanych tam źródeł ciepła, z uwagi na brak złożonej deklaracji. Biorąc pod uwagę średnie tempo likwidowania kotłów w latach 2018-2023, tj. 1 168 rocznie oraz fakt, że do końca 2024 r. zostanie zlikwidowana niewielka liczba kotłów ze względu na rozpoczynający się w październiku sezon grzewczy i wstrzymanie od 28 listopada 2024 r. realizowanego przez WFOŚiGW programu *Czyste powietrze*, zdaniem NIK, zachodzi duże prawdopodobieństwo niezrealizowania do końca 2025 r. postanowień uchwały antysmogowej w zakresie całkowitego wyeliminowania z użytkowania pozaklasowych⁹⁹ kotłów na paliwo stałe oraz do końca 2027 r. wyeliminowania kotłów klasy 3 i 4, których - według stanu na 30 września 2024 r. - zostało 3 464 szt.

(akta kontroli Tom I str. 447-448, 577, 698-699, Tom III str. 332-333)

⁹⁸ Punkt adresowy – numer budynku nie uwzględnia numeru lokalu.

⁹⁹ Zgodnie z uchwałą antysmogową kotły nie posiadające tabliczki znamionowej powinny być wyeliminowane do końca 2021 r.

Zdaniem Prezydenta: *tempo wymiany wysokoemisyjnych kotłów c.o. na nowe efektywne źródła ogrzewania prawdopodobnie utrzyma się na poziomie z lat ubiegłych. Powodem takiego stanu rzeczy jest między innymi obowiązek wymiany nieefektywnych źródeł ciepła narzucony tzw. uchwałą antysmogową obowiązującą na terenie województwa śląskiego. (...) Wsparciem dla mieszkańców w wykonywaniu ww. obowiązku jest możliwość skorzystania z form dofinansowania oferowanych przez programy NFOŚiGW Czyste powietrze¹⁰⁰ oraz Ciepłe mieszkanie (...) a także programu grantowego oferowanego przez Miasto, który zakłada dofinansowanie do 575 instalacji OZE, z czego 410 dotyczyć ma ekologicznych źródeł ciepła.*

(akta kontroli Tom I str. 700, 706-707)

Zastępca Prezydenta i Naczelnik WOPiPK wskazali, że Miasto wykorzystywało bazę CEEB do weryfikacji wpływających od mieszkańców zgłoszeń podejrzenia wykroczeń związanych z podejrzeniem spalania odpadów, zanieczyszczenia powietrza. W takich przypadkach każdorazowo dokonywana była weryfikacja zgłoszenia z danymi zawartymi w CEEB, a następnie przekazywano informację do Straży Miejskiej o konieczności przeprowadzenia kontroli pod wskazanym adresem.

(akta kontroli Tom I str. 11, 29-30)

Miasto podejmowało następujące działania w celu ograniczenia liczby kotłów niespełniających minimum standardu emisyjnego w łącznej liczbie kotłów na paliwo stałe:

1. pozyskiwało środki z różnych źródeł na dofinansowanie mieszkańcom wymiany kotłów, w tym:
 - z RPO WSL 2014-2020, realizowało dwa¹⁰¹ projekty, które polegały na przyznawaniu właścicielom domów jednorodzinnych bezzwrotnych grantów na wymianę źródła ciepła na paliwo stałe na źródło ciepła spełniające wymagania uchwały antysmogowej. Całkowite koszty projektów wyniosły 4 266,6 tys. zł. W ramach projektów Miasto przyznało mieszkańcom 726 grantów na łączną kwotę 4 202,4 tys. zł,
 - z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej¹⁰² na wymianę źródeł ciepła w 350 mieszkaniach w budynkach wielorodzinnych wspólnot i spółdzielni. Program będzie realizowany do 2025 r. Od 2023 r. do 30 września 2024 r. przyznano mieszkańcom 19 dotacji w wysokości 284,0 tys. zł¹⁰³,
2. udzielało dotacje z budżetu Miasta mieszkańcom do wymiany kotłów ogółem 1 286 dotacji na łączną kwotę 11 013,8 tys. zł¹⁰⁴,
3. wymieniło niespełniające wymogów uchwały antysmogowej źródła ciepła w 145 budynkach mieszkalnych i użyteczności publicznej będących własnością Miasta oraz w 174 lokalach mieszkalnych będących własnością Miasta (łącznie wymieniono 2 238 źródeł ciepła). Koszty realizacji tych zadań

¹⁰⁰ Na dzień składania wyjaśnień tj. 22 listopada 2024 r. nie ogłoszono decyzji o wstrzymaniu programu Czyste powietrze.

¹⁰¹ Projekt pn. „Wymiana źródeł ciepła w budynkach jednorodzinnych na terenie Miasta Rybnika” –współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (dalej, EFRR) umowa UDA-RPSL.04.06.01-24-013C/2-00 z dnia 15 lutego 2022 r. okres realizacji projektu od 31 grudnia 2021 r. do 30 listopada 2023 r. Całkowita wartość projektu 532,8 tys. zł, dofinansowanie 452,9 tys. zł. obejmował 58 grantów, w tym 30 grantów w łącznej kwocie 267,0 tys. zł w 2022 r. i 28 grantów w łącznej kwocie 201,0 tys. zł w 2023 r. oraz projekt pn. „Wymiana źródeł ciepła w budynkach jednorodzinnych na terenie Miasta Rybnika-edycja II”. Okres realizacji projektu. Od 15 września 2022 r. do 30 listopada 2023 r. Umowa UDA-RPSL.04.06.01-24-0171/21-00 z dnia 28 lipca 2022 r. Całkowita wartość projektu 3 733,7 tys. zł, dofinansowanie 3 173,6 tys. zł. obejmował 668 grantów, w tym 150 grantów w łącznej kwocie 780,7 tys. zł w 2022 r. i 518 grantów w łącznej kwocie 2 953,0 tys. zł w 2023 r.

¹⁰² Dalej NFOŚiGW, Program Ciepłe mieszkanie umowa zawarta z WFOŚiGW na kwotę 8 185,0 tys. zł.

¹⁰³ 12 dotacji na łączną kwotę 187,0 tys. zł w 2023 r. i siedem dotacji na łączną kwotę 97,0 tys. zł w 2024 r. (wg stanu na 30 września 2024 r.)

¹⁰⁴ 472 dotacje na łączną kwotę 4 352,9 tys. zł w 2017 r.; 491 dotacji na łączną kwotę 5 189,9 tys. zł w 2018 r.; 61 dotacji na łączną kwotę 288,0 tys. zł w 2019 r.; 76 dotacji na łączną kwotę 493,0 tys. zł w 2020 r.; 139 dotacji na łączną kwotę 520,0 tys. zł w 2023 r.; 47 dotacji na łączną kwotę 170,0 tys. zł w 2022 r.

w latach 2017-2024 wyniosły 155 194,6 tys. zł¹⁰⁵. Na wymianę niespełniających wymagań uchwały antysmogowej źródeł ciepła Miasto pozyskało środki w wysokości 90 671,2 tys. zł w tym w ramach:

- RPO WSL na lata 2014-2020¹⁰⁶ w łącznej wysokości 53 751,7 tys. zł,
 - Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020¹⁰⁷ w łącznej wysokości 16 110,5 tys. zł,
 - Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych¹⁰⁸ w łącznej kwocie 9 269,6 tys. zł,
 - Funduszu dopłat BGK w łącznej kwocie 7 862,0 tys. zł¹⁰⁹,
 - Dopłat z budżetu Państwa w łącznej wysokości 3 677,4 tys. zł.
4. zapewniało wsparcie mieszkańcom poprzez doradztwo przy pozyskiwaniu środków na dofinansowanie do wymiany kotłów w utworzonych punktach konsultacyjnych oraz przez ekodoradcę. Działanie opisano szczegółowo w pkt. VII,
5. przeprowadziło szereg kampanii informacyjnych i edukacyjnych. Działanie szczegółowo opisano w pkt. VII.

(akta kontroli Tom I str.13, 31-32, 38-39, 333-334, 338-340, 595-615, 711)

Prezydent oraz Naczelnik WOPIK wskazali, że Miasto nie jest właścicielem sieci ciepłowniczych funkcjonujących na terenie Rybnika. Mimo to prowadziło działania zachęcające właścicieli tych sieci do ich rozbudowy oraz prowadziło działania mające na celu zachęcenie mieszkańców do przyłączania się do niej. Realizowane to było poprzez przyłączanie budynków miejskich, dofinansowanie węzłów ciepłowniczych budynków jednorodzinnych przyłączanych do sieci, prowadzenie kampanii edukacyjno-informacyjnych, zbieranie ankiet określających zainteresowanie mieszkańców przyłączeniem do sieci czy organizowanie w dzielnicach spotkań przy udziale przedstawicieli właścicieli sieci z mieszkańcami, podczas których promowano taki sposób ogrzewania. Efektem tych działań była rozbudowa sieci ciepłowniczych w dzielnicach Chwałowice, Śródmieście, Północ i Niedobczyce. Ponadto od 2019 r. PGNiG Termika Energetyka Przemysłowa S.A. Polska Grupa Górnicza S.A. oraz Polska Spółka Gazownictwa współpracowały przy realizacji budowy rozproszonych gazowych źródeł ciepła w sześciu lokalizacjach zasilając miejską sieć ciepłowniczą, co poprawiło bezpieczeństwo dostaw ciepła.

(akta kontroli Tom I str.11, 28, 234, 261, 264-265)

¹⁰⁵ Wg stanu na 30 września 2024 r.

¹⁰⁶ Realizowano 10 projektów: 1. Budowa instalacji grzewczych pomp ciepła w obiektach użyteczności publicznej na terenie Miasta Rybnika – kwota dofinansowania w okresie objętym kontrolą 1 411,8 tys. zł, 2. Budowa instalacji pomp ciepła dla budynku Przedszkola nr 22 – dofinansowanie 303,8 tys. zł, 3. OZE w budynkach użyteczności publicznej na terenie Miasta Rybnika- etap II – dofinansowanie 1 669,9 tys. zł, 4. Termomodernizacja budynków Mieszkalnych w Rybniku – Boguszowicach wraz z przyłączeniem do sieci gazowych etap I – dofinansowanie 4 943,3 tys. zł, 5. Termomodernizacja budynków mieszkalnych w Rybniku – Boguszowicach wraz z przyłączeniem do sieci gazowych etap IA – dofinansowanie 4 534,6 tys. zł, 6. Termomodernizacja budynków mieszkalnych w Rybniku – Boguszowicach wraz z przyłączeniem do sieci gazowych etap II – dofinansowanie 10 818,0 tys. zł, 7. Termomodernizacja budynków mieszkalnych w Rybniku - Niedobczycach (podłączenie do sieci ciepłowniczej i wymianą źródła węglowego na gazowe w lokalnej kotłowni – dofinansowanie 3 122,5 zł, 8. Termomodernizacja budynków mieszkalnych w Rybniku – Boguszowicach oraz w Śródmieściu (z wymianą pieców) – dofinansowanie 13 248,0 tys. zł, 9. Termomodernizacja budynków mieszkalnych w Rybniku Boguszowicach oraz Niedobczycach wraz z wymianą źródeł ciepła dofinansowanie 13 016,7 tys. zł, 10. OZE w budynkach MOSiR w Rybniku – dofinansowanie 286,3 tys. zł, Rozwój mieszkalnictwa w Rybniku celem zapewnienia tymczasowego zakwaterowania dla obywateli Ukrainy – 396,8 tys. zł

¹⁰⁷ Termomodernizacja budynków mieszkalnych wraz z wymianą źródeł ciepła w trzech dzielnicach Miasta Rybnika – dofinansowanie – 16 110,5 tys. zł.

¹⁰⁸ Trzy projekty 1. Termomodernizacja budynku Przedszkola nr 32 w dzielnicy Kamień wraz z wymianą źródeł ciepła – dofinansowanie – 1 653,6 tys. zł, 2. Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 24 w dzielnicy Radziejów wraz z wymianą źródeł ciepła – dofinansowanie 2 900,0 tys. zł, 3. Termomodernizacja budynku Szkoły podstawowej nr 16 w dzielnicy Boguszowice – Stare wraz z wymianą źródeł ciepła – dofinansowanie 2 418,9 tys. zł oraz dofinansowanie do wymiany źródeł ciepła w budynkach mieszkalnych w wysokości 2 297,0 tys. zł.

¹⁰⁹ Środki przekazane w ramach programu bezzwrotnego wsparcia na budownictwo mieszkaniowe ze środków funduszu dopłat w BGK.

Prezydent wyjaśnił, że uchwałą Nr 382/XXII/2020 z dnia 21 maja 2020 r. Rada Miasta Rybnika przyjęła Gminny Program Niskoemisyjny Miasta Rybnika¹¹⁰ jako akt prawa miejscowego, lecz z dniem 1 stycznia 2021 r. uchwała ta utraciła moc obowiązującą w związku z uchyleniem przepisu upoważniającego gminę do jej uchwalenia¹¹¹. W dokumencie tym został poruszony problem ubóstwa energetycznego i tzw. „odbiorców wrażliwych”¹¹². Efektem GPN było pozyskanie na jeden z projektów 53,0 tys. zł z programu *Stop Smog*, który skierowany był do osób zagrożonych ubóstwem energetycznym. Ostatecznie jednak Miasto zrezygnowało z wykorzystania tych środków gdyż realne koszty termomodernizacji z wymianą źródła ciepła byłyby na poziomie około 100,0 tys. zł. Naczelnik WOPIK wyjaśnił też, że na etapie przygotowywania dokumentacji do przetargu pojawiły problemy techniczne związane ze złym stanem technicznym budynków dla proponowanych instalacji grzewczych (brak przeglądów budowlanych i elektrycznych), brak aktualnych przeglądów kominiarskich w obiektach, brak aktualnych warunków przyłączeniowych do sieci gazowej, a część budynków nie posiadała aktualnych dokumentów geodezyjnych. Sytuacja taka uniemożliwiała przeprowadzenie postępowania w zakresie wykonania inwestycji termomodernizacyjnych. Części osób udało się jednak pomóc poprzez wsparcie przy pozyskaniu środków w ramach programu *Czyste Powietrze* w formule z prefinansowaniem. Łącznie w tej formule pomoc uzyskało 79 beneficjentów, z czego dwóch w 2022 r., 62 w 2023 r., a 15 w 2024 r.

(akta kontroli Tom I str. 11, 28, 38-39, 339-340, 263, 267-268, 399, 406, Tom II str. 51)

Wynikiem kolejnego działania podjętego przez Miasto, jako uczestnika Zespołu Roboczego ds. wdrażania przepisów tzw. uchwały antysmogowej w ramach działania członkowskiego w Śląskim Związku Gmin i Powiatów było wypracowanie rekomendacji¹¹³, które m.in. obejmowały wskazówki jak postępować podczas kontroli osób dotkniętych ubóstwem energetycznym oraz jak wesprzeć takie osoby. Zgodnie z rekomendacjami zadanie identyfikowania gospodarstw ubogich energetycznie (by można było do nich dotrzeć ze wsparciem), powinny wykonywać Ośrodki Pomocy Społecznej, a osoby zainteresowane pozyskaniem dotacji na wymianę kotła czy termomodernizację budynku powinny móc skorzystać również z kredytu na sfinansowanie takich inwestycji.

Miasto nie utworzyło własnego programu pomocowego, stanowiącego skuteczną odpowiedź na możliwe wyższe koszty eksploatacji instalacji po wymianie źródła ciepła.

(akta kontroli Tom I str. 11, 28, 263, 268)

Miasto likwidowało źródła ciepła niespełniające wymogów uchwały antysmogowej w budynkach będących jego własnością, lecz nie we wszystkich budynkach zadanie to zrealizowano. W efekcie, trzy¹¹⁴ kotły na paliwo stałe poniżej klasy piątej eksploatowane były nadal w budynkach użyteczności publicznej, a przewidziany w ustawie termin likwidacji takich źródeł ciepła przypada na 31 grudnia 2025 r. Ponadto, w budynkach mieszkalnych będących w zarządzie Zakładu Gospodarki Mieszkaniowej w Rybniku¹¹⁵ eksploatowane było 212 źródeł ciepła niespełniających wymogów uchwały antysmogowej pomimo, że zgodnie z jej § 8 ust. 2 pkt. 2 od

¹¹⁰ Dalej GPN.

¹¹¹ Ustawa z dnia 28 października 2020 r. o zmianie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2127 ze zm.), dalej również: ustawa o zmianie ustawy o termomodernizacji.

¹¹² Str. 31-32.

¹¹³ Pkt. 2.9 Rekomendacji.

¹¹⁴ Przedszkole nr 22 ul. Gotartowicka 24, , Filia Biblioteki nr 11 ul. Zapolskiej 1, budynek OSP Orzepowice ul. Łączna 62,

¹¹⁵ Dalej ZGM

1 stycznia 2023 r. obowiązuje zakaz eksploatacji takich źródeł, o czym dalej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli Tom I str.11, 28, 434-444, Tom III str. 308-309, 312-313, 330, 348-351)

Sprawdzenie rodzajów źródeł ciepła stosowanych w budynkach stanowiących własność Miasta wykazało, że dla 14 budynków stanowiących własność Miasta nie złożono deklaracji źródeł ciepła i źródeł spalania paliw, o czym dalej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

- IV. Zastępca Prezydenta i Naczelnik WOPIK wyjaśnili, że: *podstawową barierą identyfikowaną przez Miasto jest kwestia finansowania wymiany źródła ciepła w budynkach wielo i jednorodzinnych. Ponadto kwestia wyedukowania mieszkańców w zakresie zagrożeń związanych z zanieczyszczeniem powietrza stanowiła duże wyzwanie. Mając na uwadze, że (...) Miasto oparte jest o silne tradycje górnicze zmiana myślenia wśród mieszkańców w zakresie zmiany paliwa wykorzystywanego do ogrzewania budynku nie była łatwa. Miasto prowadziło i prowadzi dalszą edukację mieszkańców poprzez informacje umieszczane na stronach internetowych, przekazujemy informacje również za pośrednictwem stacji radiowych. Posiadamy aplikację miejską halo rybnik, w której informujemy mieszkańców o jakości powietrza a także o terminach wymiany źródeł ciepła czy możliwości pozyskania dofinansowania. Zastępca Prezydenta i Naczelnik WOPIK wskazali też, że wsparciem dla likwidacji barier ekonomicznych dla wymiany źródeł ciepła są programy dotacyjne, które prowadzi Miasto. Należą do nich program *Ciepłe mieszkanie* realizowany w latach 2023-2025, *Ciepłe mieszkanie* II edycja dla małych wspólnot mieszkaniowych (realizacja w latach 2024-2025). Ponadto do końca 2024 r. planowane jest uruchomienie programu partnerskiego *Zielona energia* na terenie gmin partnerskich: Rybnik, Czerwionka Leszczyny, Gaszowice, Jejkowice, Lyski, Pszów, Świerklany.*

(akta kontroli Tom I str. 11, 30, 399, 406)

Zdaniem Prezydenta Miasta największym wyzwaniem jest dotarcie i wsparcie osób dotkniętych ubóstwem energetycznym. Rozwiązanie tego problemu wymaga działania na wszystkich szczeblach, od poziomu centralnego po samorządowy. Podczas prowadzonych warsztatów programu *Partnerska Inicjatywa Miast* kilkakrotnie zwracano uwagę na potrzebę wdrożenia skutecznego mechanizmu wsparcia mieszkańców, zwiększenia efektywnej identyfikacji i dotarcia do gospodarstw domowych w drugim i trzecim progu dofinansowania programu *Czyste powietrze*. Na organizowanej przez Miasto konferencji *Polska na drodze do czystego powietrza – sukcesy i wyzwania* sformułowano postulat dotyczący uruchomienia systemu operatorów wspierający gospodarstwa domowe zagrożone ubóstwem energetycznym.

(akta kontroli Tom I str. 706-707)

- V. Zgodnie z raportami wygenerowanymi z CEEB według stanu na 30 września 2024 r. dla 20 128 punktów adresowych zostały złożone deklarację źródeł ciepła i źródeł spalania paliw, co stanowi 83,8% poziomu wypełnienia bazy.

(akta kontroli Tom I str. 445,447-448)

Prezydent wskazał, że Miasto poprzez stronę internetową informowało mieszkańców o konieczności złożenia deklaracji CEEB. Informacje te zawierały opis kto jest zobligowany do złożenia deklaracji oraz w jakim czasie i w jaki sposób należy ją złożyć. Ponadto, Miasto wystosowało powiadomienia o konieczności złożenia deklaracji do beneficjentów programu *Ciepłe mieszkanie*, którzy dokonali wymiany źródła ciepła. W 2024 r. funkcjonariusze Straży Miejskiej przeprowadzili dwie

interwencje wobec podmiotów zobligowanych do złożenia deklaracji źródeł ciepła i źródeł spalania paliw. W jednym przypadku na podmiot został nałożony mandat karny, a w drugim został skierowany wniosek do sądu o ukaranie .

(akta kontroli Tom I str. 457-458, 703, 719)

Badaniem objęto 40 deklaracji źródeł ciepła i źródeł spalania paliw złożonych w Urzędzie w latach 2021-2024¹¹⁶. Wszystkie deklaracje zostały wprowadzone do bazy CEEB w terminach określonych w art. 27g ust. 5 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów oraz o centralnej ewidencji emisyjności budynków¹¹⁷, tj. do 30 dni od otrzymania deklaracji w postaci pisemnej w przypadku nowo uruchomionych źródeł ciepła lub w art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 28 października 2020 r. o zmianie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów oraz niektórych innych ustaw¹¹⁸, tj. do sześciu miesięcy od dnia otrzymania deklaracji w postaci pisemnej w przypadku źródeł ciepła uruchomionych przed dniem 1 lipca 2021 r. W 38 przypadkach dane wprowadzone do CEEB były zgodne ze złożonym źródłowym dokumentem. Dwie deklaracje zostały wprowadzone do CEEB niezgodnie z dokumentem źródłowym lub na podstawie niepodpisanego dokumentu, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli Tom I str. 459-460)

Wprowadzone do CEEB deklaracje nie zawierały wszystkich wymaganych w art. 27g ust. 3 pkt 5 *ustawy o termomodernizacji* informacji, tj. informacji o liczbie i rodzaju eksploatowanych w obrębie nieruchomości źródeł ciepła lub źródeł spalania paliw oraz o ich przeznaczeniu i wykorzystywanych w nich paliwach. W efekcie, spośród 40 zbadanych deklaracji w CEEB zarejestrowano osiem (20% próby), mimo że nie zawierały one danych o liczbie eksploatowanych źródeł ciepła, ich przeznaczenia, klasy kotła na paliwo stałe lub rodzaju stosowanego paliwa.

(akta kontroli Tom I str. 460-505)

Prezydent Miasta wyjaśnił, że na podstawie obowiązujących przepisów nie miał możliwości wzywania osób składających deklarację w celu uzupełnienia danych w niej zawartych. Złożenie deklaracji, o której mowa w art. 27g *ustawy o termomodernizacji* nie jest bowiem postępowaniem administracyjnym w rozumieniu art. 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. kodeks postępowania administracyjnego¹¹⁹, a co za tym idzie nie ma zastosowania art. 64 § 2 kpa. Prezydent wskazał też na wyjaśnienia zamieszczone na stronie internetowej Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego, zgodnie z którymi w przypadku otrzymania niepełnej deklaracji należy wprowadzić do systemu dane w niej zawarte, gdyż organ nie jest zobowiązany do wzywania właściciela lub zarządcy do uzupełnienia deklaracji.

(akta kontroli Tom I str. 399-400, 407)

Na opisaną wyżej praktykę pozwalał także system informatyczny obsługujący bazę CEEB. Zdaniem NIK, biorąc pod uwagę fakt, że właściciel lub zarządca budynku lub lokalu może - zgodnie z art. 27g ust. 2 pkt. 1 *ustawy o termomodernizacji* - złożyć deklarację w formie elektronicznej z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego obsługującego ewidencję, wydaje się zasadne stworzenie przez administratora bazy takich zabezpieczeń, które uniemożliwią zatwierdzanie w bazie CEEB deklaracji zawierających niekompletne dane. Ponadto rzetelne prowadzenie bazy umożliwiłyby przepisy, które pozwoliłyby wójtom, burmistrzom i prezydentom na wyjaśnianie nieścisłości w złożonych deklaracjach. Niekompletne dane wprowadzone

¹¹⁶ Próba obejmuje losowo wybrane deklaracje po 10 szt. w każdym roku okresu 2021- 2024.

¹¹⁷ Dz.U. z 2024 r. poz. 1446, ze zm., dalej ustawa o termomodernizacji.

¹¹⁸ Dz.U. poz. 2127, ze zm.

¹¹⁹ Dz.U. z 2024 r. poz. 572, dalej kpa.

na podstawie ww. deklaracji są raportowane z bazy i następnie wykorzystywane m.in. do opracowania dokumentów związanych z ochroną powietrza oraz podejmowania decyzji i działań w tym zakresie, dlatego istotne jest, aby dane te były rzetelne, spójne i zgodne ze stanem faktycznym.

(akta kontroli Tom III str. 309, 313-315, 331)

- VI. Jednostką odpowiedzialną za przeprowadzenie kontroli indywidualnych systemów grzewczych pod kątem przestrzegania uchwał antysmogowych była samorządowa jednostka budżetowa - Straż Miejska, która na podstawie uchwały Nr 154/XI/2007 Rady Miasta Rybnika z dnia 27 czerwca 2007 r. działała na terenie Rybnika jako samorządowa umundurowana formacja do ochrony porządku publicznego.

Na podstawie § 9 ust. 1 Regulaminu Straży Miejskiej¹²⁰, Komendant Straży Miejskiej w Rybniku w okresie objętym kontrolą wydawał regulaminy określające zasady przeprowadzania przez funkcjonariuszy Straży Miejskiej kontroli indywidualnych systemów grzewczych¹²¹.

Regulaminy te zawierały wzory protokołów kontroli, zgodnie z którymi w trakcie prowadzonej kontroli należało ustalić m.in.: dane personalne kontrolowanego, dane adresowe posesji, dane ewidencyjne w przypadku kontroli podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, zidentyfikować źródło ogrzewania – paliwo, rok produkcji źródła ciepła i jego klasę oraz fakt czy posiada tabliczkę znamionową. Wzór protokołu zawierał również miejsce na odnotowanie kwoty, na jaką wystawiono mandat karny kredytowany, na informacje czy udzielono pouczenia, sporządzono wnioski o ukaranie lub dokumentację fotograficzną¹²² oraz czy w trakcie kontroli dokonano pobrania próbki popiołu lub pomiaru wilgotności drewna¹²³.

Protokoły były podpisywane przez osoby kontrolowane i funkcjonariuszy przeprowadzających kontrolę.

(akta kontroli Tom II, str. 4-5, 13-47, 360-361, 364-365)

Zgodnie z obowiązującymi w okresie objętym kontrolą zarządzeniami Prezydenta Miasta Rybnika w sprawie podziału zadań i kompetencji w Urzędzie Miasta Rybnika nadzór nad całością zadań realizowanych przez Straż Miejską pełnił osobiście Prezydent Miasta.

Nadzór Prezydenta nad wykonywaniem zadań przez Straż Miejską realizowany był m.in. poprzez odbywające się raz w tygodniu spotkania z przedstawicielami Straży Miejskiej, na których omawiane były bieżące zadania i przeprowadzone działania, w tym przeprowadzone kontrole na podstawie art. 379 Poś.

(akta kontroli Tom II, str. 355)

III Wiceprezydent Miasta wskazał, że: *regułą w Urzędzie są spotkania prowadzone przeze mnie co wtorek ze wszystkimi naczelnikami mojego pionu oraz Komendantem lub Zastępcą Straży Miejskiej. Przedstawiciele Straży Miejskiej przedkładają mi na tych spotkaniach ustnie sprawozdanie z bieżącej działalności Straży Miejskiej w Rybniku na których omawiane są działania Straży podejmowane m.in. w zakresie*

¹²⁰ Nadanego uchwałą Nr 205/XIV/2007 Rady Miasta Rybnika z dnia 29 sierpnia 2007 r.

¹²¹ W okresie od 21 listopada 2011 r. do 9 grudnia 2019 r. obowiązywało Zarządzenie Nr 24/2011 Komendanta Straży Miejskiej w Rybniku z dnia 21 listopada 2011 r. sprawie wprowadzenia protokołu kontroli posesji w Straży Miejskiej w Rybniku.

W okresie od 9 grudnia 2019 r. do 9 maja 2022 r. obowiązywało Zarządzenie Nr 29/2019 Komendanta Straży Miejskiej w Rybniku z dnia 9 grudnia 2019 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu przeprowadzania kontroli posesji i termicznego przekształcania odpadów poza spalarniami odpadów w paleniskach gospodarstw domowych położonych na terenie miasta Rybnika.

Od 10 maja do dnia zakończenia kontroli obowiązywało Zarządzeniem Nr 3/2022 Komendanta Straży Miejskiej w Rybniku z dnia 9 maja 2022 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu przeprowadzania kontroli posesji na terenie miasta Rybnika. Regulamin został wprowadzony.

¹²² Tylko w najnowszym wzorze protokołu.

¹²³ Tylko w najnowszym wzorze protokołu.

walki ze smogiem, w tym liczbami przeprowadzanych kontroli. (...) recenzowane mi są również informacje w zakresie liczby nałożonych w trakcie kontroli mandatów.

(akta kontroli Tom II, str. 353)

Wyjaśnił również, że raz w tygodniu Komendant Straży Miejskiej składa, w formie sms, Prezydentowi raport dotyczący bieżących wyników i działań jednostki za ostatni tydzień, w tym również liczbę przeprowadzonych na podstawie art. 379 Poś kontroli posesji oraz ich wyniki.

(akta kontroli Tom II, str. 355)

Straż Miejska raz do roku składała Prezydentowi sprawozdanie ze swojej działalności. Sprawozdanie obejmowało opis działalności oraz zrealizowane zadania Straży Miejskiej, w tym również zadania związane z prowadzonymi kontrolami przez Straż Miejską w zakresie niskiej emisji.

(akta kontroli Tom II, str. 367-405)

Raz w roku przedstawiciele Straży Miejskiej uczestniczyli w spotkaniu z Miejskim Zespołem Zarządzania Kryzysowego, któremu przewodniczył Prezydent Miasta, w celu omówienia wykonanych i planowanych działań. Na spotkaniu Komendant Straży Miejskiej w Rybniku przedstawiał również wyniki przeprowadzonych kontroli posesji na podstawie art. 379 Poś.

(akta kontroli Tom II, str. 355, 406-407)

Nie rzadziej niż raz w roku, w ramach Komisji Bezpieczeństwa i Porządku, Prezydent spotykał się z przedstawicielami działających na terenie miasta służb mundurowych (Straży Miejskiej, Policji i Straży Pożarnej). W trakcie takich spotkań, Komendant Straży Miejskiej omawiał każdorazowo zrealizowane przez tę formację zadania, w tym prowadzone kontrole pod kątem ochrony powietrza.

(akta kontroli Tom II, str. 356, 410-420)

Prezydent Miasta wyjaśnił również, że: *raz lub dwa razy w roku (w zależności od potrzeb) [do Urzędu] przekazywane są informacje dotyczące wyników działań Straży Miejskiej w Rybniku celem uwzględnienia ich w sprawozdaniu z realizacji Programu Ochrony Powietrza.*

(akta kontroli Tom II, str. 356, 421)

Nadzór nad Strażą Miejską był realizowany również w przypadku skarg na jej działalność. Skargi takie po wpływie do Prezydenta dekretowane były do Komendanta Straży Miejskiej celem wyjaśnienia sprawy. Komendant w formie notatki służbowej składał wyjaśnienia wraz z propozycją odpowiedzi na skargę. Prezydent, po zapoznaniu ze sprawą, wskazywał, kto będzie sygnował podpis pod odpowiedzią – Komendant Straży Miejskiej czy Prezydent Miasta.

Prezydent wskazał, że w latach 2017, 2018 i 2022 wpłynęły po dwie takie skargi, a w latach 2021 i 2023 po jednej. W pozostałych latach okresu objętego kontrolą skargi na działalność Straży Miejskiej nie wpłynęły.

(akta kontroli Tom II, str. 356, 421-472)

Prezydent wyjaśnił, że po otrzymaniu zgłoszenia interwencji dotyczącej uciążliwej emisji zanieczyszczeń do powietrza tut. Urząd przekazuje drogą mailową sprawę Straży Miejskiej celem wykonania kontroli na miejscu, na podstawie art. 379 Poś. Po wykonaniu kontroli Straż Miejska przekazuje drogą mailową informację o wykonaniu kontroli oraz o jej wynikach. W niektórych przypadkach do informacji zwrotnej dołączony jest skan protokołu kontroli.

(akta kontroli Tom II, str. 355, 358-366)

Do prowadzenia kontroli indywidualnych systemów grzewczych Miasto zapewniało zasoby kadrowe poprzez zatrudnienie 40 mundurowych funkcjonariuszy Straży Miejskiej w Rybniku. Liczba etatów mundurowych pozostawała niezmienna od 2017 r. Prezydent wyjaśnił, że funkcjonariuszom zapewnia się prowadzone przez podmioty zewnętrzne profesjonalne i certyfikowane szkolenia. W latach: 2017, 2018, 2021 i 2022 odbyły się po dwa szkolenia w każdym roku w zakresie kontroli obejmującej zakres przestrzegania zakazu spalania odpadów w kotłach i piecach lub dotyczących wykonania postanowień określonych w uchwale antysmogowej, a w latach 2019 i 2023 odbyły się po trzy takie szkolenia. Jedno szkolenie miało miejsce w 2024 r. Łącznie na te szkolenia wydano 21,7 tys. zł.

Obecnie przeszkolonych i upoważnionych do kontroli jest 37 z 38 zatrudnionych funkcjonariuszy Straży Miejskiej.

Zasoby finansowe oraz sprzętowe do prowadzenia kontroli indywidualnych systemów grzewczych Miasto zapewniało poprzez ujęcie w uchwałach budżetowych środków na realizację zadań statutowych Straży Miejskiej. Budżet Straży Miejskiej w Rybniku w rozbięciu na poszczególne lata od 2017 do 2024 wynosił odpowiednio: 3 617,0 tys. zł; 3 709,7 tys. zł; 3 735,0 tys. zł; 3 583,1 tys. zł; 4 073,4 tys. zł; 4 893,5 tys. zł; 5 199,6 tys. zł; 5 912,8 tys. zł, z czego na szkolenia przeznaczono w 2019 r. - 5,6 tys. zł, w 2021 – 0,7 tys. zł, w 2022 r. – 4,2 tys. zł, w 2023 – 10,0 tys. zł, a w 2024 roku 1,2 tys. zł.

(akta kontroli Tom II, str. 5-6, 481-482)

Prezydent stwierdził również, że: *Kontrole prowadzone przez funkcjonariuszy Straży Miejskiej w Rybniku planowane są w oparciu o zgłoszenia mieszkańców oraz zgłoszenia Centrum Zrównoważonej Gospodarki Miejskiej Urzędu Miasta Rybnika. Ponadto, w planie kontroli uwzględnia się do skontrolowania obszary, które nie były jeszcze kontrolowane lub lokalizacje, w których nastąpiły nieprawidłowości i zachodzi konieczność wykonania rekontroli. Przy planowaniu kontroli nie wykorzystuje się danych zawartych w Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków.*

(akta kontroli Tom II, str. 7)

Kontrole indywidualnych systemów grzewczych w gospodarstwach domowych położonych na terenie Rybnika, w okresie objętym kontrolą, przeprowadzali funkcjonariusze Straży Miejskiej na podstawie imiennych upoważnień wydawanych przez Prezydenta Miasta Rybnika zgodnie z art. 379 ust. 1 i 2 Poś.

Z czynności kontrolnych był sporządzany protokół, którego wzór określił Komendant Straży Miejskiej.

(akta kontroli Tom II, str. 4-10, 360-361, 364-365)

Analiza treści upoważnień wystawionych przez Prezydenta Miasta dla funkcjonariuszy Straży Miejskiej wykazała, że były one ważne wraz z posiadaną legitymacją służbową i upoważniały do:

- wstępu wraz z rzeczoznawcami i niezbędnym sprzętem przez całą dobę na teren nieruchomości, obiektu lub ich części, na których prowadzona jest działalność gospodarcza, a w godzinach od 6:00 do 22:00 – na pozostały teren,
- przeprowadzania badań lub wykonywania innych niezbędnych czynności kontrolnych,
- żądania pisemnych lub ustnych informacji oraz wzywania i przesłuchiwanie osób w zakresie niezbędnym do ustalenia stanu faktycznego oraz
- żądania okazania dokumentów i udostępniania wszelkich danych mających związek z problematyką kontroli.

(akta kontroli Tom II, str. 41-44)

W okresie od 2017 r. do 30 września 2024 r. Straż Miejska przeprowadziła łącznie 15 654 kontroli indywidualnych systemów grzewczych, z czego w 1292 przypadkach stwierdzono nieprawidłowości. Nieprawidłowości dotyczyły m.in. spalania odpadów (334 przypadki), spalania paliw niewłaściwej jakości (24 przypadki). W okresie objętym kontrolą pobrano 77 próbek popiołu do badania i 46 przypadkach (59,7%) stwierdzono nieprawidłowości.

W wyniku stwierdzonych podczas kontroli nieprawidłowości sporządzono 134 wnioski o ukaranie do sądu, z czego 122 sprawy zakończyły się prawomocnym ukaraniem obwinionych. Nałożono również 478 mandatów karnych na łączną kwotę 235,2 tys. zł¹²⁴ oraz udzielono 568 pouczeń.

(akta kontroli Tom II, str. 15-18, 362-405)

W obowiązujących w latach 2017-2019 POP nie wskazano minimalnej liczby kontroli przestrzegania zapisów uchwały antysmogowej dla województwa śląskiego oraz nie określono jak je należy przeprowadzić.

(akta kontroli Tom III str. 1-46)

Od 2018 r. w sprawozdaniach POP powstał obowiązek wykazywania liczby kontroli przeprowadzanych w dniach, w których ogłoszono alarm smogowy.

W 2018 r. wykazano trzy alarmy smogowe III stopnia, w trakcie których przeprowadzono, odpowiednio: 15, 21 oraz 15 kontroli. W 2019 r. miało miejsce 11 alarmów smogowych III stopnia w trakcie których przeprowadzono, odpowiednio: 17, 18, 19, 15, 23, 15, 15, 15, 24, 35 i 16 kontroli.

(akta kontroli str. Tom III str. 93-94, 138)

Ponadto, w latach 2017-2019, funkcjonariusze Straży Miejskiej przeprowadzili, odpowiednio: 2 244, 1 688, 1 390 kontroli przestrzegania zakazu spalania odpadów w kotłach i piecach lub dotyczących wykonania postanowień określonych w uchwale antysmogowej.

(akta kontroli Tom II, str. 14)

W harmonogramach realizacji działań naprawczych w strefie aglomeracji rybnicko-jastrzębskiej w zakresie kontroli przestrzegania zapisów uchwały antysmogowej dla województwa śląskiego oraz zakazu spalania odpadów, dopiero w POP 2020 wskazano minimalną liczbę kontroli jakie należy przeprowadzić w każdej gminie (50). W POP 2024 liczba takich kontroli została określona na 200 w roku, a także wprowadzono obowiązek przeprowadzenia co najmniej jednej kontroli podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na każde pełne 10 tys. mieszkańców powiatu.

(akta kontroli Tom III str. 189)

W latach 2020-2023, funkcjonariusze Straży Miejskiej przeprowadzili, odpowiednio: 708, 978 oraz 3 905 kontroli indywidualnych systemów grzewczych, a do końca III kwartału 2024 r., 1 733 takich kontroli, z czego 83 kontrole dotyczyły podmiotów prowadzących działalność gospodarczą.

(akta kontroli Tom I, str. 406, Tom II, str. 5, 14)

Uchwałą Rady Miasta Rybnika nr 382/XXII/2020 z dnia 21 maja 2020 r. przyjęty został Gminny Program Niskoemisyjnego Miasta Rybnika. W dokumencie tym oszacowano

¹²⁴ 313 mandatów karnych na kwotę 152,4 tys. zł dotyczyło spalania odpadów, 161 mandatów karnych na kwotę 80,8 tys. zł dotyczyło niezastosowania się do wymiany pieca w terminie, trzy mandaty karne na kwotę 1,5 tys. zł dotyczyły spalania w piecach paliw niewłaściwej jakości oraz jeden mandat na kwotę 0,5 tys. zł dotyczył braku złożenia deklaracji w CEEB.

liczbę budynków mieszkalnych z urządzeniami lub systemami grzewczymi niespełniającymi standardów niskoemisyjnych na 15 098¹²⁵.

(akta kontroli Tom II, str. 343)

Naczelnik WOPiPK wyjaśnił, że w latach 2017-2019 i 2021 w Rybniku nie były prowadzone inwentaryzacje źródeł ciepła.

(akta kontroli Tom II, str. 345)

Funkcjonariusze Straży Miejskiej podczas kontroli indywidualnych systemów grzewczych dokonywali sprawdzenia ich standardów poprzez odczyt danych zamieszczonych na tabliczkach znamionowych pieca. Jeżeli funkcjonariusze mieli wątpliwości, co do prawidłowości tych danych lub stanu fizycznego pieca lub kotła, żądali okazania dokumentacji technicznej. Funkcjonariusze podczas sprawdzania standardów opierali się na zapisie § 2 *Regulaminu przeprowadzania kontroli posesji na terenie miasta Rybnika* wprowadzonego zarządzeniem nr 3/2022 Komendanta Straży Miejskiej w Rybniku z dnia 9 maja 2022 r. Przepis ten określał zakazy dotyczące instalacji i paliw stałych; standardy dopuszczonych do eksploatacji źródeł ciepła określono w następujący sposób:

- a) kotły – standard emisyjny zgodny z 5 klasą wg normy PN-EN 303-5:2012, co potwierdza się zaświadczeniem wydanym przez jednostkę posiadającą w tym zakresie akredytację Polskiego Centrum Akredytacji lub innej jednostki akredytującej w Europie,
- b) piece, kominki i ogrzewacze – minimalne poziomy sezonowej efektywności energetycznej i normy emisji zanieczyszczeń dla sezonowego ogrzewania pomieszczeń określone w punkcie 1 i 2 załącznika II do Rozporządzenia Komisji (UE) 2015/1185 z dnia 24 kwietnia 2015 roku w sprawie wykonania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/125/WE w odniesieniu do wymogów dotyczących ekoprojektu dla miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń na paliwo stałe,
- c) ogrzewacze eksploatowane przed wejściem w życie uchwały będą mogły być eksploatowane jeżeli osiągną sprawność cieplną na poziomie co najmniej 80% lub zostaną wyposażone w urządzenia redukujące emisję pyłu do poziomu zgodnego z ekoprojektem.

Analiza protokołów kontroli przeprowadzonych w dniach 1 i 25 października 2024 r., sporządzonych w zawiązku z kierowanymi do tut. Urzędu skargami wykazała, że kontrole były prowadzone w jednym z podmiotów gospodarczych oraz u osoby fizycznej. Funkcjonariusze Straży Miejskiej podczas kontroli dokonali m.in. weryfikacji źródła ogrzewania, identyfikacji rodzaju urządzenia grzewczego i jego klasy oraz posiadanych tabliczek znamionowych, a także ustalenia czy w piecu C.O. spalano odpady.

(akta kontroli Tom II, str. 7-8, 19-42, 360-361, 364-365)

Liczba punktów adresowych na terenie Miasta Rybnik z zainstalowanym źródłem ciepła na paliwa stałe, według danych pochodzących z bazy CEEB na 1 lipca 2024 r., wynosiła 14 778, natomiast w latach 2018-2023 przeprowadzono 11 677 kontroli indywidualnych systemów grzewczych. Porównanie liczby przeprowadzonych kontroli do liczby punktów adresowych na terenie Miasta z zainstalowanym źródłem ciepła na

¹²⁵ Uchwała dostępna pod linkiem: https://dzienniki.slask.eu/eli/POL_WOJ_SL/2020/4230/ogl/pol/pdf. Liczba ta stanowi wartości szacunkowe oparte na danych udostępnionych przez spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i zarządców wspólnot mieszkaniowych z terenu Rybnika, Zakład Gospodarki Mieszkaniowej w Rybniku, gestorów sieci i dostawców energii, ciepła systemowego oraz gazu. W uchwale wskazano również 19 budynków użyteczności publicznej stanowiących własność gminy, w których istnieją urządzenia lub systemy grzewcze niespełniające standardów niskoemisyjnych – nie wskazano jednak ilości tych urządzeń, systemów.

paliwo stałe wykazało, że odsetek punktów adresowych, w których gmina przeprowadziła kontrolę systemów grzewczych w latach 2018-2023 wyniósł 79,0%. Średnia roczna liczba kontroli indywidualnych systemów grzewczych przeprowadzonych przez gminę w latach 2018-2023 wyniosła 1 946.

(akta kontroli Tom II, str. 302)

Podczas kontroli indywidualnych systemów grzewczych prowadzonych w latach 2017-2024 (III kwartał) funkcjonariusze Straży Miejskiej - celem weryfikacji przestrzegania zakazu spalania śmieci oraz stosowania paliwa właściwej jakości - pobrali odpowiednio: 19, 16, 13, 6, 10, 9, 3 oraz 1 próbkę popiołu celem ustalenia przestrzegania zakazu spalania śmieci i stosowania nieodpowiedniej jakości paliwa.

(akta kontroli Tom II, str. 9, 15)

Prezydent wyjaśnił, że funkcjonariusze podczas pobierania próbek do badań opierają się na zapisie § 7 *Regulaminu przeprowadzania kontroli posesji na terenie miasta Rybnika* wprowadzonego zarządzeniem nr 3/2022 Komendanta Straży Miejskiej w Rybniku z dnia 9 maja 2022 r. Dokonanie poboru próbki do badań w obecności kontrolowanego odbywało się według instrukcji wskazanej w ww. zarządzeniu i przebiegało w następujący sposób: przyniesienie sprzętu do pobrania próbki, w szczególności wiaderka/tacy, łopatkę ze stali nierdzewnej oraz pojemnika ze stali nierdzewnej wraz z plombą, pobraniu próbek pierwotnych do wiaderka/tacy z różnych miejsc, (z paleniska, popielnika), wymieszaniu próbek pierwotnych w wiaderku/tacy, z których powstanie próbka ogólna, pobranie próbki ogólnej – próbki laboratoryjnej w ilości minimum 2 litry, która przeznaczona będzie do analizy i przełożenie jej do pojemnika ze stali nierdzewnej, zamknięciu pojemnika i założeniu plomby z numerem oraz dokonaniu odpowiedniej adnotacji w protokole kontroli i wykonaniu dokumentacji fotograficznej z wymienionych czynności. Zabezpieczona próbka materiału, wraz ze zleceniem do przeprowadzenia badań laboratoryjnych, niezwłocznie była przekazana do wskazanego laboratorium.

(akta kontroli Tom II, str. 9-10)

W związku z przeprowadzanymi kontrolami nie weryfikowano i nie aktualizowano bazy CEEB.

Prezydent wyjaśnił, że zgodnie z zapisem art. 27f ust. 3 *ustawy o termomodernizacji* minister właściwy do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw klimatu określi wzór protokołu, o którym mowa w art. 27f ust. 1, w formie dokumentu elektronicznego w rozumieniu ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne¹²⁶. W związku z brakiem aktu wykonawczego określającego wzór protokołu, w jego ocenie, brak jest podstaw co do zakresu danych, które osoba uprawniona miałaby wprowadzać/aktualizować do bazy CEEB. Brak jest również możliwości technicznych do aktualizacji danych w sposób inny niż za pośrednictwem protokołu.

(akta kontroli Tom II, str. 11-12)

Miasto otrzymało z Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego trzy terminale do wykonywania kontroli, których nie wykorzystuje się jednak do wykonywania kontroli. Wiceprezydent Miasta wyjaśnił, że powodem niewykorzystania terminali był m.in. fakt, że są one zawodne co powoduje, że nie ma możliwości prawidłowego wprowadzania danych do systemu CEEB. Wskazał również, że wydruk protokołu na drukarce małoformatowej o bardzo małej czcionce powoduje, że osoba kontrolowana, zwłaszcza niedowidząca, ma problem z jego odczytaniem i złożeniem podpisu. Wskazał też, że na wydruku nie znajdują się żadne istotne dane, w tym

¹²⁶ Dz.U z 2017 r., poz. 570 ze zm.

brakuje numeru kontrolowanej posesji czy informacji o terminie wymiany kotła. Ponadto wskazał, że terminal ma być docelowo wykorzystany do wprowadzania danych inwentaryzacyjnych budynku mieszkalnego, lecz na ten moment pracownicy nie posiadają kompetencji do stwierdzenia np. rodzaju przegród budowlanych czy rozstrzygania kwestii technicznych związanych z konstrukcją budynku.

(akta kontroli str. 345)

Skargi dotyczące spalania odpadów czy też paliw stałych nieodpowiedniej jakości w indywidualnych systemach grzewczych w okresie objętym kontrolą, tj. w latach 2017-2024, wpływały zarówno do Urzędu jak i do Straży Miejskiej.

(akta kontroli Tom II, str. 10, 51)

Naczelnik WOPIK wyjaśnił, że *W przypadku gdy sprawa wpływa do Urzędu pracownik przyjmuje zgłoszenie oraz po weryfikacji danych w zakresie źródła ciepła w bazie CEEB przekazuje w formie mailowej zgłoszenie do obsługi do Straży Miejskiej w Rybniku.*

(akta kontroli Tom II, str. 51)

Łącznie w kontrolowanym okresie wpłynęło 8 705 zgłoszeń w zakresie spalania odpadów, w tym w poszczególnych latach okresu 2017-2023, odpowiednio: 2 076, 1 851, 1 568, 1 060, 850, 565, 449 i oraz 286 zgłoszeń do końca III kwartału 2024 r. Zgłoszenia związane ze spalaniem odpadów w instalacjach centralnego ogrzewania stanowiły 88,8% wszystkich zgłoszeń.

(akta kontroli Tom II, str. 13)

Analiza 30 zgłoszeń w zakresie spalania odpadów lub paliw nieodpowiedniej jakości jakie wpłynęły bezpośrednio do Urzędu w latach 2023-2024 wykazała, że takie zgłoszenia były przekazywane do realizacji do Straży Miejskiej średnio w terminie do trzech¹²⁷ dni. W każdym z poddanych badaniu przypadków Miasto otrzymywało wiadomość zwrotną. W trzech przypadkach potwierdzono spalanie odpadów, a w siedmiu przypadkach stwierdzono użytkowanie źródła ciepła niespełniającego wymogów uchwały antysmogowej.

(akta kontroli Tom II str.473)

- VII. W okresie objętym kontrolą, Miasto w ramach prowadzonych działań promujących wymianę kotłów na paliwa stałe niespełniających wymagań uchwał antysmogowych realizowało programy mające na celu dofinansowanie do innych niż tzw. stare kotły na paliwa stałe źródeł ciepła.

Pośród takich programów znalazły się:

- *Stop Smog* - polegający na wymianie bądź likwidacji nieekologicznych źródeł ciepła na niskoemisyjne, termomodernizacji budynku lub podłączenie do sieci ciepłowniczej bądź gazowej w budynkach jednorodzinnych;
- *Wymiany źródeł ciepła w budynkach jednorodzinnych na terenie Miasta Rybnika* - w ramach którego przewidziano dotacje do wymiany źródła ciepła na paliwo stałe dla właścicieli lub współwłaścicieli budynków jednorodzinnych położonych na terenie Rybnika;
- *Ciepłe mieszkanie* - w ramach którego dofinansowywano beneficjentowi końcowemu na demontaż wszystkich nieefektywnych źródeł ciepła na paliwa stałe służących do ogrzewania lokalu mieszkalnego;
- *Czyste powietrze* - mający na celu dofinansowanie kompleksowej termomodernizacji budynków oraz wymiany starych nieefektywnych źródeł ciepła na paliwa stałe na nowoczesne źródła ciepła spełniające najwyższe normy;

¹²⁷ Zgłoszenie przekazywane w terminach od 0 do 8 dni. Przy czym termin 8 dniowy wystąpił raz w badanej próbie.

- *Ulgi podatkowej za ekoogrzewanie* - w ramach którego ogrzewane w sposób ekologiczny domy jednorodzinne w Rybniku nie zajęte na prowadzenie działalności gospodarczej będą przez 2 lata zwolnione z podatku od nieruchomości.

Materiały dotyczące poszczególnych programów były dostępne na stronie internetowej Urzędu¹²⁸.

Miasto prowadziło również w Internecie kampanie edukacyjno-informacyjne¹²⁹ poruszające problematykę zanieczyszczeń generowanych przez kotły na paliwa stałe. Kampanie przybierały formę niedługich filmów zamieszczanych w sieci, w których przedstawiano ujemne skutki użytkowania kotłów na paliwa stałe.

Na stronie Internetowej Urzędu zamieszczono również wykaz rybnickich firm zajmujących się sprzedażą i wymianą kotłów na paliwa stałe¹³⁰.

W dniu 2 stycznia 2019 r. Miasto zawarło z podmiotem zewnętrznym umowę na prowadzenie punktu konsultacyjnego dla osób ubiegających się o dofinansowanie w ramach programu *Czyste powietrze*, przy czym od lutego 2020 r. zmienił się podmiot prowadzący punkt konsultacyjny w Rybniku.

(akta kontroli Tom I, str. 143-162)

Równolegle, w związku z zawartym w dniu 13 lipca 2021 r. porozumieniem z WFOŚiGW w Katowicach, od 25 października 2021 r., na terenie miasta Rybnik rozpoczął działalność gminny punkt informacyjno-konsultacyjny programu *Czyste Powietrze*.

(akta kontroli Tom I str. 163-210, Tom II, str. 319)

W dniu 10 stycznia 2023 r. Miasto podpisało z podmiotem świadczącym usługi w zakresie prowadzenia punktu konsultacyjnego *Czyste powietrze*, umowę na mocy której świadczone pomocy mieszkańcom Rybnika zainteresowanym uzyskiwaniem dofinansowania z tego programu. Usługi w tym zakresie realizowane są nadal i świadczone są w lokalu będącym własnością Miasta, zaadaptowanym na potrzeby prowadzenia punktu konsultacyjnego w ramach porozumienia z WFOŚiGW.

(akta kontroli Tom I, str. 99-112)

Wiceprezydent wyjaśnił, że od 2023 r. Miasto zleciło prowadzenie części działań zewnętrznemu wykonawcy, za pośrednictwem którego złożono 1 550 wniosków o dofinansowanie.

(akta kontroli Tom I, str. 34)

Podinspektor w WOPiPK wyjaśniła, że: *punkt Czyste powietrze funkcjonuje w Mieście Rybnik od 2019 r. W okresie od 2019 do 2020 punkt był prowadzony przez fundację i zajmował się pomocą mieszkańcom Rybnika w wypełnianiu wniosków o dofinansowanie w ramach programu Czyste powietrze. Po wypełnieniu każdego z wniosków, taki wniosek był drukowany i przekazywany mieszkańcowi, który mógł go złożyć lub wysłać do WFOŚiGW w Katowicach. Od 2021 r., na podstawie porozumienia zawartego z WFOŚiGW, utworzono gminny punkt Czyste powietrze w ramach, którego rozpoczęto przyjmowanie wniosków mieszkańców w ramach ww. programu i przekazywanie ich do WFOŚiGW w Katowicach. Od 2019 r., tj. od momentu utworzenia gminnego punktu Czyste powietrze zaczęto kwartalnie sprawozdawać do WFOŚiGW o liczbie składanych wniosków, za pośrednictwem tego punktu (w ramach tego programu) w podziale na podstawowy i podwyższony poziom*

¹²⁸ <https://www.rybnik.eu/dla-mieszkancow/walka-ze-smogiem>

¹²⁹ <https://www.rybnik.eu/dla-mieszkancow/aktualnosci/aktualnosc/nie-truj-sasiada-czyli-rezi-robi-dym>,
<https://www.rybnik.eu/dla-mieszkancow/aktualnosci/aktualnosc/filmowo-o-smogu>, <https://www.rybnik.eu/dla-mieszkancow/aktualnosci/aktualnosc/siekiera-w-domu-musi-byc>,

¹³⁰ <https://www.rybnik.eu/dla-mieszkancow/walka-ze-smogiem/wykaz-firm>

dofinansowania ze względu na status majątkowy gospodarstwa domowego. (...) Chciałabym podkreślić, że tutaj Urząd dysponuje jedynie danymi wnioskodawców, których wnioski zostały wysłane za pośrednictwem gminnego punktu Czyste powietrze, a takie wnioski były składane przez mieszkańców również bezpośrednio do funduszu.

(akta kontroli Tom II, str. 58)

Analiza informacji przekazywanych co kwartał od 1 października 2021 r. do 30 września 2024 r. w zakresie liczby składanych przez mieszkańców Rybnika wniosków za pośrednictwem gminnego punktu Czyste powietrze wykazała, że do WFOŚiGW złożono 1 842 takie wnioski.

(akta kontroli str. 67)

Na podstawie danych otrzymywanych przez Urząd z WFOŚiGW mieszkańcom w ramach programu Czyste powietrze w okresie objętym kontrolą przyznano 90 915,6 tys. zł dotacji lub pożyczki, w tym 22 924,2 tys. zł dotyczyło już zrealizowanych projektów wymiany źródeł ciepła.

(akta kontroli Tom II, str. 66)

Od dnia 2 czerwca 2022 r. w Urzędzie zatrudniona została na stanowisku inspektora osoba w charakterze ekodoradcy – pracownika ds. realizacji projektu *Śląskie. Przywracamy błękit*. W dniu 30 listopada 2022 r. umowa z tą osobą została przedłużona do 31 grudnia 2027 r.

(akta kontroli Tom I, str. 211-221)

Do zakresu obowiązków osoby zatrudnionej w charakterze ekodoradcy wchodziło m.in.:

- wsparcie mieszkańców gminy w zakresie pozyskiwania dotacji do wymiany źródła ciepła i/lub podniesienia efektywności energetycznej budynku,
- fachowe doradztwo w zakresie wymiany źródła ciepła i podniesienia efektywności energetycznej budynku,
- prowadzenie szeroko definiowanej edukacji mieszkańców w zakresie poprawy jakości powietrza,
- inicjowanie działań i inwestycji służących poprawie jakości powietrza oraz ograniczeniu emisji gazów cieplarnianych,
- pozyskiwanie zewnętrznego wsparcia finansowego dla gminy.

(akta kontroli Tom II, str. 315-318)

W ramach pełnionych obowiązków ekodoradca składał kwartalne sprawozdania, w których wykazywano podjęte przez niego w okresie sprawozdawczym działania. Sprawozdania te zawierały m.in. informacje o liczbie udzielonych porad na temat wymiany źródeł ciepła, dystrybucji ulotek i innych materiałów/gadżetów informacyjnych dotyczących wymiany źródeł ciepła, organizowanych w szkołach i przedszkolach lekcjach o szkodliwości smogu, prowadzonych spotkaniach z mieszkańcami dzielnic Rybnika m.in. w zakresie wymiany źródeł ciepła. Ekodoradca przeprowadzał również wizyty u mieszkańców Rybnika, podczas których wykorzystywano kamerę termowizyjną do lokalizacji mostków termicznych.

(akta kontroli Tom II, str. 309-314)

W ramach obowiązujących w latach 2017-2020 (I półrocze) POP nałożono na Miasto obowiązki w zakresie edukacji ekologicznej polegające na prowadzeniu akcji edukacyjnych m.in: o szkodliwości spalania odpadów w piecach i kotłach indywidualnych oraz o stosowaniu starych kotłów węglowych o wysokiej emisji zanieczyszczeń, a także dotyczące promowania stosowania niskoemisyjnych źródeł ogrzewania i ciepła sieciowego. W obowiązującym wówczas POP, w harmonogramie rzeczowo-finansowym działań naprawczych dla aglomeracji

rybnicko-jastrzębskiej ujęto również działania promocyjne, edukacyjne, informacyjne i szkoleniowe wskazując, że realizowane one być powinny poprzez ulotki, imprezy, akcje szkolne, audycje i konferencje.

W POP obowiązującym w 2017 r. jako wskaźnik do monitorowania ww. działań wskazano wyłącznie rodzaj podejmowanych działań edukacyjnych, a w okresie od 2018 do I półrocza 2020 r. w ramach wskaźnika monitorowania postępu należało zaprezentować również liczbę podjętych działań.

(akta kontroli Tom III str. 27-31, 74-92, 117-137, 156-165)

Podjęte przez Urząd działania polegały m.in. zamieszczaniu na portalu facebook Rybnik.eu informacji o prowadzonej kampanii *Nie truj sąsiada*, programie *Stop smog*, ekodotacji na wymianę źródeł ciepła, gazyfikacji Rybnika, dofinansowaniu ze środków Unii Europejskiej i budżetu państwa odnawialnych źródeł energii, czasie jaki pozostał do wymiany starych pieców oraz kontrolach źródeł ogrzewania przez kominiarzy, a także o dofinansowaniach jakie otrzymało Miasto na realizację projektów związanych z ochroną powietrza i wymianą starych pieców.

W emitowanym na antenie telewizji regionalnej TVS programie *Kalejdoskop Regionów* zaprezentowano materiał o ekologicznym znaczeniu inwestycji wymiany źródeł ogrzewania w szkołach i przedszkolach oraz o możliwości wymiany źródeł ciepła. O problematyce tej informowano również w audycjach emitowanych w regionalnym radiu90, gdzie wyemitowano również serię spotów reklamowych o smogu i czystym powietrzu wraz informacją ile czasu pozostało do wymiany starych pieców.

Artykuły o tematyce związanej z niską emisją i smogiem *Niska emisja-węgiel tak, smog nie* zamieszczone zostały przez Miasto w prasie, a w szkołach i przedszkolach prowadzono tzw. warsztaty antysmogowe i cykle zajęć dydaktycznych w tematyce smogu. W ramach walki ze smogiem rozmieszczono na terenie miasta billboardy, zakupiono książeczki edukacyjne dla dzieci pt. *Smog Bebok* oraz zamówiono i rozprowadzono 40 000 sztuk ulotek na temat walki ze smogiem i konieczności wymiany starych pieców.

W ramach działań edukacyjno-informacyjnych programu *Czyste powietrze* w poszczególnych dzielnicach Rybnika przeprowadzono spotkania warsztatowe.

(akta kontroli Tom III str. 27-31, 74-92, 117-137, 156-165)

Od II półrocza 2020 r. w ramach obowiązujących POP nałożono na miasto obowiązki w zakresie edukacji ekologicznej polegające na prowadzeniu działań promocyjnych i edukacyjnych, które powinny polegać przede wszystkim na:

- informowaniu o szkodliwości spalania odpadów w piecach i kotłach indywidualnych oraz stosowania starych kotłów węglowych o wysokiej emisji zanieczyszczeń,
- informowaniu o konsekwencjach karnych w przypadku spalania zabronionych paliw,
- promowaniu stosowania niskoemisyjnych źródeł ogrzewania oraz ciepła sieciowego,
- promowaniu wiedzy na temat niskoemisyjnych paliw stałych;
- informowaniu o prawidłowej eksploatacji instalacji do spalania paliw stałych,
- informowaniu o obowiązujących - na podstawie śląskiej uchwały antysmogowej - ograniczeniach w zakresie stosowania paliw i urządzeń.

W wykazie i opisie planowanych do realizacji działań naprawczych w POP dla aglomeracji rybnicko-jastrzębskiej wskazano na działania promocyjne, edukacyjne, informacyjne i szkoleniowe, w szczególności poprzez ulotki, imprezy, akcje szkolne, audycje i konferencje.

(akta kontroli Tom III 179-188, 194-196, 264-266, 301-303)

W POP obowiązującym za okres od II półrocza 2020 r. do 2022 r. jako efekt rzeczowy do osiągnięcia przez Miasto wskazano minimum dwa wydarzenia edukacyjne związane z ochroną powietrza w roku, po jednym w każdym półroczu. Aktualizacja POP obowiązująca od 2023 r. nałożyła na Miasto obowiązek realizacji minimum 10 wydarzeń lub akcji edukacyjnych w roku, które miały być ściśle związane z tematem ochrony i jakości powietrza.

Miasto w poszczególnych latach sprawozdawczych wywiązało się z wyżej wskazanych obowiązków edukacyjno-informacyjnych.

Podjęte przez Urząd działania polegały m.in. na zamieszczaniu na portalu Facebook Rybnik.eu informacji dotyczących prognoz termomodernizacji budynków i montażu ekologicznego ogrzewania przez rybnicki Zakład Gospodarki Mieszkaniowej, organizowanych dla mieszkańców spotkań online na temat możliwości dofinansowania wymiany pieca lub termomodernizacji w ramach programu *Czyste powietrze*, a także upływającego terminu na złożenie deklaracji do CEEB czy możliwościach złożenia wniosku o dofinansowanie wymiany kotła.

Miasto prowadziło również kampanie bilbordową pod nazwą *Gańba. Kopciuchy trują nas wszystkich*. Opublikowano również kilka artykułów prasowych oraz zrealizowano film. Przeprowadzono też kampanię informacyjną pn. *Ni ma gańby, jest luft* w ramach której na terenie miasta pojawiły się informacje o harmonogramie wymiany kotłów¹³¹.

W jednym z zespołów szkolno-przedszkolnych prowadzono działania informacyjne dla rodziców związane z energią odnawialną, w trakcie których rozdawano ulotki.

W regionalnej radiostacji radio90 wyemitowano również kilka audycji zawierających informacje na temat smogu i obowiązku wymiany starych pieców.

Zorganizowana została akcja promująca program *Czyste powietrze*, podczas której uczniowie otrzymali ulotki informacyjne dotyczące wsparcia finansowego mieszkańców w ociepleniu domów jednorodzinnych i wymiany ogrzewania.

W regionalnej radiostacji radio90 zrealizowano spot o harmonogramie wymiany kotłów o treści: *Sprawdź piec, w Twoim domu! A konkretnie? Sprawdź datę jego produkcji. To bardzo ważne! Dlaczego? Bo do końca tego roku, trzeba wymienić piece wyprodukowane w latach od 2007 do 2012. Jeżeli nie wymienisz swojego kotła, możesz się narazić na kosztowne kary. Nie czekaj! Skorzystaj z programu „Czyste Powietrze”*.

Miasto przeprowadziło również kampanię sms-ową o treści: *Bądź eko z programem Ciepłe Mieszkanie. Zyskaj dotację na wymianę kopciucha w wielorodzinnym budynku mieszkalnym*.

(akta kontroli Tom III str. 179-188, 194-196, 264-266, 301-303)

Łączny koszt działań edukacyjno-promocyjnych przeprowadzonych w okresie objętym kontrolą - zgodnie z danymi wynikającymi ze sprawozdań POP za lata 2017-2023 wyniósł 499,7 tys. zł.

Na stronie internetowej Miasta, pod adresem <https://www.rybnik.eu/dla-mieszkancow/walka-ze-smogiem> zamieszczono szereg informacji dotyczących pojęć ogólnych, przepisów prawnych, bieżących działań miasta oraz kompleksowe informacje dotyczące możliwości skorzystania z programów dotacyjnych na wymianę źródeł ciepła. W trakcie trwania nin. kontroli podstrona ta obejmowała następujące działy: *Aktualności*, *CEEB*, *Ciepłe mieszkanie*, *Ciepłe mieszkanie - edycja II*, *Czyste powietrze*, *Dotacje i ulgi*, *Eko-patrol Straży Miejskiej*, *Gańba!!!*, *Granty - edycja I*, *Granty - edycja I (nabór dod.)*, *Granty - edycja II*, *Granty - edycja II (nabór dod.)*, *Jakość powietrza*, *Podłączenia do sieci*, *Program Stop Smog*, *Przepisy prawne*,

¹³¹ Ekspozycja na 7 miejskich billboardach, plakaty w gablotach oraz kampania banerowa w portalu Onet.pl.

Rekomendacje ŚZGiP, Rybek ostrzega dzieci, Uchwała antysmogowa, Video - kampanie społeczne, Wykaz firm - wymiana kotłów i Zdrowie a smog.

W ramach działu *Aktualności* na bieżąco publikowane były tzw. newsy poświęcone tematyce zanieczyszczenia powietrza, walce miasta z tym problemem i osiąganym efektem. Jak wskazał Wiceprezydent Miasta: *informacje na ten temat każdorazowo opatrywane są tagiem „smog”, dzięki czemu mieszkańiec klikając w tag może łatwo i szybko dotrzeć do wszystkich opublikowanych na ten temat informacji. (....) w okresie 2017-2024 ukazało się przeszło 380 aktualności oznaczonych tagiem „smog”.*

W dniu 18 sierpnia 2017 r. Miasto nabyło od zewnętrznego podmiotu 27 sensorów laserowych do pomiaru jakości powietrza na terenie Rybnika wraz z prezentacją wyników na stronie internetowej.

(akta kontroli Tom I, str. 43-46)

W ramach kolejnej umowy z tym podmiotem z dnia 2 stycznia 2024 r. Miasto nabyło usługi pozwalające na ocenę jakości powietrza na terenie Rybnika, w ramach której dokonywane było również przetwarzanie, przechowywanie i wizualizacja danych pomiarowych z 27 sensorów laserowych do pomiaru jakości powietrza na terenie Rybnika. Umowa obejmowała również publikację internetową uzyskanych wyników oraz monitoring i serwis tych urządzeń.

(akta kontroli Tom I, str. 85-98)

Wizualizacja wyników pomiarów w czasie rzeczywistym dostępna była za pośrednictwem strony internetowej miasta pod adresem: <https://www.rybnik.eu/dla-mieszkancow/walka-ze-smogiem/jakosc-powietrza> oraz w aplikacji mobilnej.

(akta kontroli Tom I, str. 30, 38)

Naczelnik WOPiPK wyjaśnił, że: *mieszkańcy Miasta Rybnika są na bieżąco informowani o stanie jakości powietrza za pośrednictwem strony internetowej www.rybnik.eu. W zależności od stanu jakości powietrza kolor odnośnika jest różny, od zielonego (jakość powietrza bardzo dobra) po ciemno czerwony (bardzo zła jakość powietrza). Mieszkańcy oraz osoby postronne po kliknięciu w odnośnik odsyłane są do dedykowanej podstrony internetowej, na której zainteresowany znajdzie wszystkie ważne informacje o aktualnym stanie jakości powietrza, w tym link do strony stacji pomiarowej Państwowego Monitoringu Powietrza usytuowanej przy ul. Borki. Ponadto na stronie tej znaleźć można informacje o jakości powietrza w 27 dzielnicach Miasta za pośrednictwem dostępu do aplikacji Airly. Miasto w każdej z dzielnic zainstalowało czujniki Airly, część czujników wyposażona jest w wyświetlacze LCD, które w formie graficznej informują zainteresowanych o jakości powietrza tak by mieszkańcy również wizualnie mogli śledzić jakość powietrza w miejscu zamieszkania. Mieszkańcy mogą równocześnie korzystać z informacji dotyczącej jakości powietrza za pośrednictwem aplikacji haloRybnik, która po zainstalowaniu w telefonie komórkowym będzie również informować o stanie jakości powietrza w miejscu zamieszkania. Dodatkowo codziennie do wszystkich rybnickich szkół i przedszkoli trafiają informacje o aktualnym poziomie zanieczyszczenia powietrza w Rybniku. Od poniedziałku do piątku, o poranku, Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego przesyła do szkół bieżące dane o stanie jakości powietrza, pochodzące ze stacji pomiarowej przy ul. Borki. W placówkach oświatowych umieszczone są specjalne tablice z wizerunkiem Rybka (miejskiej maskotki), na których codziennie aktualizowana jest informacja o jakości powietrza (PM10). Dla łatwiejszej identyfikacji na tablicach umieszczane są wymienne „wkłady” w postaci kolorowych kartek: zielona, żółta, czerwona i czarna: Kolor zielony, oznaczający mały poziom zanieczyszczenia, wskaźnik 0-50 µg/m³. Można przebywać na powietrzu przez dowolnie długi czas. Kolor żółty oznaczający średni poziom zanieczyszczenia, wskaźnik 51-100 µg/m³. Można ograniczyć czas przebywania na*

powietrzu, zwłaszcza przez kobiety w ciąży, dzieci i osoby starsze, oraz osoby z astmą, chorobami alergicznymi skóry, oczu i chorobami krążenia. Kolor czerwony oznaczający duży poziom zanieczyszczenia, wskaźnik 101-200 µg/m³ - nie należy przebywać na otwartym powietrzu zbyt długo. Dotyczy to zwłaszcza kobiet w ciąży, dzieci i osób starszych, oraz osób z astmą, chorobami alergicznymi skóry, oczu i chorobami krążenia. Kolor czarny, oznaczający bardzo duży poziom zanieczyszczenia, wskaźnik powyżej 200 µg/m³. Ponadto każdorazowo w przypadku wystąpienia przekroczenia jakości powietrza w ramach działań Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego wyznaczeni dyżurni pełniący służbę mają obowiązek umieszczania na stronie internetowej Urzędu Miasta Rybnika informację o aktualnym poziomie zanieczyszczenia.

(akta kontroli Tom II, str. 49)

Odnosnie do kryteriów jakości powietrza Naczelnik WOPIK wskazał, że jakość ta jest badana w ramach PMS i oceniana przez GIOŚ. Wskazał też, że na terenie Rybnika ocena jakości powietrza dokonywana była w oparciu o obowiązujące na terenie Polski normy jakości powietrza, które były określone w rozporządzeniu ws. poziomów substancji. Na terenie Rybnika oraz całego województwa śląskiego obowiązuje Plan działań krótkoterminowych (PDK), który jest częścią POP. PDK jest opublikowany również na stronie rybnik.eu. Dokument ten przewiduje realizację działań o charakterze informacyjnym, ostrzegawczym, operacyjnym oraz organizacyjnym odpowiednio do ogłoszonego poziomu ostrzegania. Aktualnie są trzy takie poziomy oznaczone kolorami I - żółty, II - czerwony oraz III - brązowy. Poziom ostrzegania ogłasza GIOŚ i przekazuje informację do poszczególnych podmiotów określonych w PDK, w tym do Urzędu. Dzieje się tak w przypadku zaistnienia ryzyka wystąpienia lub wystąpienia przekroczenia norm jakości powietrza, celem ograniczenia skutków i czasu trwania przekroczeń lub zmniejszenia ryzyka ich wystąpienia. Dane otrzymane z GIOŚ przekazywane są następnie przez dyspozytora Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego m.in. do szkół, przedszkoli itd. oraz zamieszczone na stronie internetowej Urzędu.

(akta kontroli Tom II, str. 49-50)

Miasto w ramach działań edukacyjno-promocyjnych mających na celu ograniczenie niskiej emisji i wymianę kotłów na paliwa stałe, niespełniających wymagań uchwał antysmogowych, zrealizowało zadania na łączną kwotę 1 317,9 tys. zł.

Na powyższą kwotę składały się m.in. koszty funkcjonowania punktu Czyste powietrze¹³², zatrudnienia ekodoradcy¹³³, otwarcie tzw. zielonej klasy w Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 2 w Rybniku¹³⁴. W ramach tych wydatków dokonano również zakupu 27 czujników do monitorowania jakości powietrza wraz z opisanymi wyżej usługami¹³⁵.

(akta kontroli Tom II, str. 52-55)

Naczelnik WOPIK wyjaśnił, że: *kluczowym efektem działań podejmowanych przez Miasto jest znaczące zmniejszenie liczby użytkowanych kotłów na paliwa stałe w Mieście, co skutkowało że w zeszłym roku, tj. 2023 r. liczba dni z przekroczeniami jakości powietrza wynosiła 23 dla ustalonej w rozporządzeniu 35 dniowej normy.*

(akta kontroli Tom II, str. 50)

¹³² Łącznie poniesione wydatki od 2019 r. do 31 grudnia 2023 r. opiewały na kwotę 469,2 tys. zł; nie uwzględniono nierozliczonej dotacji w kwocie 120,0 tys. zł za 2024 r.

¹³³ Łącznie poniesione wydatki od 2022 do 30 września 2024 r. opiewały na 216,0 tys. zł, pracownik zatrudniony w wyniku otwartego naboru.

¹³⁴ Łącznie poniesione wydatki w 2019 r. opiewały na 73,9 tys. zł, projekt realizowany w ramach budżetu obywatelskiego.

¹³⁵ Łącznie poniesione wydatki w 2019 r. opiewały na 187,3 tys. zł.

Miasto wyłoniło prowadzącego punkt *Czyste powietrze*, na podstawie art. 11 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie¹³⁶ w procedurze otwartego konkursu, a umowę z nim podpisano w 10 stycznia 2023 r.

(akta kontroli Tom II, str. 74)

Ekodoradca w Urzędzie Miasta został zatrudniony na podstawie otwartego naboru, o którym informację zamieszczono na stronie BIP 22 kwietnia 2022 r., po przeprowadzeniu postępowania rekrutacyjnego¹³⁷.

(akta kontroli Tom II, str. 75)

Badaniu poddano trzy zamówienia publiczne udzielone przez Miasto w związku z nabyciem usług pozwalających na ocenę jakości powietrza na terenie Rybnika udzielane w oparciu o wprowadzone zarządzeniami Prezydenta Miasta Rybnika regulaminy postępowania w sprawach o zamówienia publiczne. W efekcie stwierdzono, że w 2019 r. w przypadku zamówienia publicznego prowadzonego w związku z nabyciem usług pozwalających na ocenę jakości powietrza na terenie Miasta, z uwagi na brak przeprowadzenia sondażu rynku u co najmniej trzech wykonawców, udzielono je z naruszeniem § 18 pkt 1 ppkt 3 lit. a zarządzenia 704/2016 Prezydenta Miasta Rybnika z dnia 21 listopada 2016 r., co opisano szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli Tom II, str. 75-301)

VIII. W latach 2017-2024 (I półrocze) Miasto poniosło na ochronę powietrza wydatki w łącznej wysokości 245 887,7 tys. zł, z czego:

- w 2017 r. 21 523,8 tys. zł, z czego 9 208,1 tys. zł pochodziło z uzyskanego dofinansowania,
- w 2018 r. 36 989,7 tys. zł, z czego 13 745,8 tys. zł pochodziło z uzyskanego dofinansowania,
- w 2019 r. 24 973,3 tys. zł, z czego 14 831,3 tys. zł pochodziło z uzyskanego dofinansowania,
- w 2020 r. 15 668,0 tys. zł, z czego 5 145,8 tys. zł pochodziło z uzyskanego dofinansowania,
- 64 494,0 tys. zł w 2021 r., z czego 41 889,5 tys. zł pochodziło z uzyskanego dofinansowania,
- 45 164,1 tys. zł w 2022 r., z czego 26 181,2 tys. zł pochodziło z uzyskanego dofinansowania,
- 33 465,0 tys. zł w 2023 r., z czego 14 358,4 tys. zł pochodziło z uzyskanego dofinansowania,
- 3 609,8 tys. zł w 2024 r., z czego 226,9 tys. zł pochodziło z uzyskanego dofinansowania.

Wydatki na ochronę powietrza w poszczególnych latach 2017-2024 stanowiły odpowiednio 5,1%; 8,1%; 5,6%; 3,4%; 12,4%; 7,9%; 6,1%; oraz 1,0% dochodów własnych Miasta.

W ramach ochrony powietrza Miasto realizowało w okresie 2017-2024 (półrocze) następujące działania:

- na finansowe wsparcie mieszkańców do wymiany źródeł ciepła wydatkowano łącznie 15 536,6 tys. zł, przy czym dotyczyło to 2 028 grantów lub dotacji. W poszczególnych latach okresu objętego kontrolą wypłacono, odpowiednio: 4 352,9 tys. zł (472 dotacje), 5 189,9 tys. zł (491), 288,0 tys. zł (61),

¹³⁶ Dz.U.2024, poz. 1491

¹³⁷ Na stanowisko ekodoradcy zgłosił się jeden chętny.

493,0 tys. zł (76), 520,0 tys. zł (139), 1 242,1 tys. zł (227), 3 276,5 tys. zł (551) oraz 174,2 tys. zł (11),

- na wymianę źródeł ciepła w budynkach użyteczności publicznej, mieszkalnych oraz lokalach mieszkalnych stanowiących własność Miasta wydano łącznie 153 452,3 tys. zł, a ze środków tych sfinansowano wymianę źródeł ciepła w 144 budynkach oraz 174 mieszkaniach. W poszczególnych latach ww. okresu wydatki te kształtowały się następująco: 3 854,1 tys. zł (8 budynków, dwa mieszkania), 4 701,9 tys. zł (trzy budynki i cztery mieszkania), 8 655,5 tys. zł (13 budynków i siedem mieszkań), 9 902,1 tys. zł (dziewięć budynków), 60 930,0 tys. zł (62 budynki), 39 751,4 tys. zł (33 budynki i 11 mieszkań), 22 426,0 tys. zł (16 budynków i 149 mieszkań), 3 231,3 tys. zł (jedno mieszkanie oraz budynek w trakcie realizacji inwestycji),
- na termomodernizację budynków użyteczności publicznej, mieszkalnych oraz mieszkań wydano łącznie 75 434,7 tys. zł, a wydatki te dotyczyły 59 budynków i jednego mieszkania. W poszczególnych latach wydatki na ten cel kształtowały się następująco: 13 229,9 tys. zł (11 budynków), 27 054,3 tys. zł (18 budynków i mieszkanie), 15 723,9 tys. zł (13 budynków), 5 127,6 tys. zł (cztery budynki), 2 928,9 tys. zł (trzy budynki), 3 880,3 tys. zł (pięć budynków), 7 488,2 tys. zł (pięć budynków), 1,6 tys. zł (zadanie w trakcie realizacji),
- na edukację, informację i promowanie wymiany niespełniających wymogów uchwały antysmogowej źródeł ciepła wydano łącznie 678,5 tys. zł, z czego w poszczególnych latach okresu objętego kontrolą odpowiednio: 86,9 tys. zł, 43,6 tys. zł, 208,7 tys. zł, 78,3 tys. zł, 25,1 tys. zł, 153,0 tys. zł oraz 25,3 tys. zł,
- na wsparcie doradcze mieszkańców w pozyskiwaniu środków na wymianę źródeł ciepła (punkt *Czyste powietrze* oraz ekodoradca) wydano łącznie 785,6 tys. zł. W efekcie tego wsparcia złożono 3 370 wniosków o dofinansowanie. W poszczególnych latach wydatki te wyniosły: 97,2 tys. zł w 2019 r. (116 wniosków), 67,0 tys. zł w 2020 r. (423 wnioski), 90,0 tys. w 2021 r. (1 384 wnioski), 137,3 tys. zł w 2022 r. (534 wnioski), 216,7 tys. zł w 2023 r. (611 wniosków) oraz 177,4 tys. zł w 2024 r. (I półrocze) (302 wnioski).

(akta kontroli Tom I str. 581-593)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Nierzetelne sporządzenie sprawozdań z realizacji POP za lata 2017-2023, poprzez:
 - niewykazywanie prawidłowej liczby wymienionych kotłów niespełniających wymagań uchwały antysmogowej i powierzchni lokali, dla której dokonano wymiany źródeł ciepła, a także liczby i powierzchni budynków, w których przeprowadzono termomodernizację bez wymiany źródeł ciepła. I tak:
 - a. w sprawozdaniu POP 2020 (I półrocze)¹³⁸ wykazano podwójnie w pozycjach 12 i 295 oraz 81 i 296 źródła ciepła wymienione w ramach programu *Czyste powietrze*. Mimo tego, że Urząd Marszałkowski wskazał błąd w złożonym sprawozdaniu, Miasto nie sporządziło stosownej korekty w tym zakresie, czym zawyżono o dwa liczbę wymienionych kotłów na paliwo stałe oraz o 387 m² powierzchnię lokali dla których dokonano wymiany źródeł ciepła,
 - b. z próby 90 zadań polegających na wymianie kotłów na paliwo stałe¹³⁹ wymianę sześciu kotłów (6,7% próby) wykazano w kilku sprawozdaniach, tj. w sprawozdaniu:

¹³⁸ Poz. 12 i 295 oraz poz. 81 i 296

¹³⁹ Dobór celowy analizą objęto pozycje sprawozdania, w których nie wykazywano sposobu finansowania.

- POP 2022¹⁴⁰ wykazano wymianę kotła (150 m²) ujętego również w sprawozdaniu za 2021 r.,
 - POP 2023¹⁴¹ wykazano wymianę pięciu kotłów ujętych w również w sprawozdaniu POP 2022 (1 319 m²),
- c. W sprawozdaniu POP 2021 Miasto nie wykazało liczby i powierzchni budynków w których przeprowadzono termomodernizację bez wymiany źródeł ciepła, tj. trzy budynki o łącznej powierzchni 4 255,81 m² oraz wymiany 951 źródeł ciepła w budynkach użyteczności publicznej i w budynkach mieszkalnych o łącznej powierzchni 62 231,96 m², z czego wymianę 71¹⁴² źródeł ciepła o powierzchni 3 868,72 m² wykazano w sprawozdaniu POP 2022,
- d. W sprawozdaniu POP 2023 wykazano wymianę 7 kotłów węglowych¹⁴³ dla powierzchni 469,51 m² mimo tego, że zadanie zostało zrealizowane w 2024 r.

(akta kontroli: Tom I str. 342-343, 375-390, 599, Tom III str. 142, 144, 150, 193, 206, 208, 219, 225, 229-230, 279, 280-281, 284, 289, 292, 298, 350-351)

Prezydent wyjaśnił, że wykazanie kilkakrotnie tych samych kotłów w sprawozdaniach wynikało z nieuwagi pracownika, a błędy dotyczyły przypadków kiedy mieszkańiec dostał dofinansowanie z kilku źródeł (np. w ramach programu *Czyste powietrze* oraz grantów z projektu *Wymiana źródeł ciepła w budynkach jednorodzinnych na terenie Miasta Rybnika*). Również w wyniku pomyłki wykazano w sprawozdaniu za 2023 r. zadania zrealizowane w 2024 r. Natomiast niewykazanie przez Miasto w 2021 r. wymiany źródeł ciepła wynikało z faktu, że pracownik który sporządzał sprawozdanie uznał, że danych dotyczących zadań realizowanych przez Wydział Inwestycji nie należy przedstawiać w sprawozdaniu oraz przypadków, kiedy Miasto nie otrzymało danych o zrealizowanych zadaniach od jednostki organizacyjnej Miasta.

(akta kontroli Tom I str. 700-705, 707-718, Tom III str. 310, 315-316)

- wykazanie w sprawozdaniu POP 2018 powierzchni, dla której zlikwidowano źródła ciepła w niewłaściwych pozycjach sprawozdania¹⁴⁴ lub niewykazanie jej w ogóle. Ustalono bowiem, że w sprawozdaniu tym w 22 przypadkach na 721 (3,1%) wykazano nieprawidłowo lub nie wykazano w ogóle powierzchni lokali dla której zlikwidowano źródło ciepła w podziale na rodzaje nowych źródeł zasilania. W pozycjach sprawozdania: 41, 188, 206, 478, 479, 500, 503, 505, 510, 513, 514, 515, 518, 522, 526, 528, 529, 530, 663 wykazano powierzchnię lokali dla których zlikwidowano źródło ciepła w niewłaściwych pozycjach sprawozdania (łącznie 1 602 m²), a w pozycjach 507, 578 i 635 w ogóle nie wykazano ww. powierzchni (łącznie 228 m²).

(akta kontroli Tom I str. Tom III str. 49, 53, 59-61, 66)

Prezydent wyjaśnił, że w sprawozdaniach omyłkowo nie wpisano powierzchni lokali, w których wymieniono źródło ciepła lub wpisano ją w niewłaściwej pozycji.

(akta kontroli Tom I str. 700-701, 707-708)

¹⁴⁰ Poz. 124 POP 2021 i poz. 454 POP 2022.

¹⁴¹ Poz. 98 POP 2022 i poz. 681 POP 2023, poz. 146 POP 2022 i poz. 276 POP 2023, poz. 627 POP 2022 i poz. 527 POP 2023, poz. 628 POP 2022 i poz. 144 oraz 946 POP 2023.

¹⁴² Ul. gen. Andersa 34, 38, 40, 40A, 40B, 42, 42A, 44, 44A, 44B poz. 734, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744 POP 2022.

¹⁴³ Poz. 157, 162, 171-175.

¹⁴⁴ Wykazywano powierzchnię w której zainstalowano źródło ogrzewania na gaz w powierzchni której zainstalowano źródło ogrzewania na węgiel lub nie wpisywano powierzchni w ogóle.

- zaniżenie w sprawozdaniach za 2020 r. o 50 liczby kontroli instalacji w zakresie przestrzegania zakazu spalania odpadów poza urządzeniami do tego przeznaczonymi oraz przestrzegania zapisów uchwały antysmogowej.

(akta kontroli Tom II str. 14, Tom III str. 166, 189)

Prezydent wyjaśnił, że w sprawozdaniach za 2020 r. błędnie wykazano liczbę kontroli. Skorygowana liczba kontroli została przekazana do Wydziału Ekologii, a pracownik sporządzający sprawozdanie nie ujął tych zmian w sprawozdaniu.

(akta kontroli Tom I str. 702, 709-710)

- niewykazanie działań i ich kosztów z tytułu oceny jakości powietrza, zatrudnienia ekodoradcy oraz funkcjonowania punktu *Czyste powietrze* w łącznej wysokości 761,7 tys. zł.

W niżej wymienionych sprawozdaniach POP nie wykazano następujących działań informacyjnych i edukacyjnych:

- w 2017 r. kosztów oceny jakości powietrza w wysokości 56,2 tys. zł,
- w 2018 r. oceny jakości powietrza,
- w 2019 r. kosztów oceny jakości powietrza i funkcjonowania punktu *Czyste powietrze* w łącznej wysokości 122,3 tys. zł,
- w 2020 r. kosztów funkcjonowania punktu *Czyste powietrze* w wysokości 67,0 tys. zł,
- w 2021 r. kosztów oceny jakości powietrza i funkcjonowania punktu *Czyste powietrze* w łącznej wysokości 115,1 tys. zł,
- w 2022 r. i 2023 r. kosztów oceny jakości powietrza, funkcjonowania punktu *Czyste powietrze* i ekodoradcy w łącznej wysokości odpowiednio 172,6 tys. zł oraz 228,5 tys. zł.

(akta kontroli Tom I str. 342-343, 375-386, 388-390,

Tom II str. 52-55, Tom III str. 25-31, 74-92,

117-137, 156-165, 178-188, 194-196, 264-266, 301-303)

Naczelnik WOPiPK wyjaśnił, że nieuwjęcie w sprawozdaniach działań i kosztów z tytułu utworzenia punktu *Czyste powietrze*, zatrudnienia ekodoradcy oraz oceny jakości powietrza wynika z wcześniejszego niedopatrzenia i kontynuacji tego błędu do nadal. Podobnie Prezydent wskazał że powodem błędu było przeoczenie.

(akta kontroli Tom II str. 51, Tom III str. 310, 316)

2. Prezydent nie sprawował skutecznego nadzoru nad wykonaniem postanowień uchwały antysmogowej w budynkach stanowiących własność Miasta. Stwierdzono bowiem, że w budynkach mieszkalnych stanowiących własność Miasta zarządzanych przez ZGM eksploatowano 212 źródeł ciepła typu piece kaflowe i kuchnie węglowe o sprawności cieplnej poniżej 80% i których eksploatacja została, zgodnie z § 8 ust. 2 pkt 2 uchwały antysmogowej, zakazana od dnia 1 stycznia 2023 r.

(akta kontroli Tom I str. 434-435, Tom III str. 308-309, 312-313, 330, 350-351)

Prezydent wyjaśnił, że ze względu na ograniczone środki finansowe, które są niewystarczające na zlecenie dokumentacji projektowo-kosztorysowej, a w dalszym etapie na realizację robót, nie wymieniono źródeł ciepła we wszystkich budynkach zarządzanych przez ZGM. Wykonywanie dokumentacji jest procesem długotrwałym, który ma znaczący wpływ na przeprowadzenie wymiany źródeł ciepła, a ZGM sukcesywnie realizuje inwestycje związane z wymianą źródeł ciepła. Na 2025 r. i na lata kolejne planowane są również kolejne termomodernizacje. Budynki, które nie spełniają wymagań uchwały antysmogowej wymagają również przebudowy i dostosowania ich do obowiązujących warunków technicznych, co planuje się realizować kompleksowo, a to z kolei wymaga przekwaterowania lokatorów oraz dużych nakładów finansowych. Budynki planuje się objąć

termomodernizacją oraz zmianą sposobu ogrzewania zgodnie z założeniami *Wieloletniego programu gospodarowania zasobem mieszkaniowym oraz zasobem tymczasowych pomieszczeń Gminy na lata 2024-2028*. Obecnie prace budowlane trwają w pięciu obiektach¹⁴⁵. Prezydent wskazał też, że 52 źródła ciepła planowane są do wymiany w okresie 2025 lub 2025/2026.

(akta kontroli Tom III str. 308-309, 312-313, 330, 348-351)

3. Prezydent nie sprawował skutecznego nadzoru nad wykonaniem przez zarządców nieruchomości stanowiących własność Miasta obowiązku złożenia deklaracji o źródłach ciepła lub źródłach spalania paliw określonego w art. 27g ust. 1 *ustawy o termomodernizacji*. Stwierdzono bowiem, że deklaracji o źródłach ciepła lub źródłach spalania paliw nie złożono w odniesieniu do 14 budynków¹⁴⁶ stanowiących własność Miasta, co w 13 przypadkach stanowiło naruszenie art. 15 ust. 1 *ustawy o zmianie ustawy o termomodernizacji*, na podstawie którego dla źródeł ciepła uruchomionych przed 1 lipca 2021 r. termin złożenia deklaracji wyznaczony został na 30 czerwca 2022 r., a w jednym¹⁴⁷ przypadku stanowiło naruszenie art. 27g ust. 1 i 4 *ustawy o termomodernizacji*, zgodnie z którym właściciel lub zarządca budynku składa do prezydenta miasta deklarację o źródłach ciepła i źródłach spalania paliw w terminie 14 dni od dnia pierwszego uruchomienia tego źródła ciepła, a w przypadku zmiany danych wynikających z deklaracji, w terminie 14 dni od dnia, w którym zaistniała zmiana.

(akta kontroli Tom I str.436-444)

Odnosząc się do przyczyn niezłożenia deklaracji przez zarządców 14 budynków będących własnością Miasta, Prezydent wyjaśnił, że od momentu wejścia w życie obowiązku składania deklaracji, tj. od 1 lipca 2021 r. Miasto wielokrotnie informowało o konieczności, terminach i sposobie ich składania zarówno mieszkańców, jak i zarządców budynków. Informacje takie umieszczano w miesięczniku *Gazeta Rybnicka*, na przystankach komunikacji miejskiej, billboardach, aplikacji *halo!Rybnik*, miejskich SMS, postach na Facebooku, briefingu prasowym dostępnym na stronie internetowej oraz na miejskiej stronie. Prezydent wskazał, że aktualnie opracowywane jest zarządzenie obligujące zarządców budynków stanowiących zasób własności Miasta do terminowego składania deklaracji.

(akta kontroli Tom III str. 346-347)

NIK pragnie zauważyć, że ustalenia kontroli wskazują, że podjęte przez Prezydenta działania informacyjne okazały się nieskuteczne, co może wskazywać na konieczność podjęcia działań na podstawie art. 27h ust. 1 i 2 *ustawy o termomodernizacji*, zgodnie z którym kto wbrew ciążącemu na nim obowiązkowi nie składa w terminie deklaracji podlega karze grzywny z wyjątkiem przypadków, kiedy deklaracja została złożona po terminie jeżeli złożenie deklaracji nastąpiło przed dniem, w którym prezydent miasta powziął wiadomość o popełnieniu wykroczenia.

4. Dwie na 40 deklaracji źródeł ciepła i źródeł spalania paliw (5%) zostało wprowadzone do bazy CEEB niezgodnie z danymi w niej zawartymi lub na podstawie nieważnych dokumentów, co było działaniem nierzetelnym i skutkowało niezgodnym ze stanem faktycznym raportowaniem bazy CEEB. I tak, deklaracja złożona:

¹⁴⁵ Według danych z 26 września 2024 r. wymiana prowadzona była w czterech budynkach i obejmowała 73 źródła ciepła.

¹⁴⁶ Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 36 ul. Sztolniowa 29B, Rybnickie Centrum Edukacji ul. Rudzka 13, Galeria Sztuki Rzeczna ul. Rzeczna 11, Dom Kultury w Rybniku Niedobczycach (budynek główny i budynek nr 2) ul. Barbary 23, Dom Kultury w Rybniku Boguszowicach ul. Plac Pokoju 1, Budynek usługowy ul. Za Torem 5B, Sala Gimnastyczna Hossa i budynek Sauny, Hotel Olimpia (trzy budynki) ul. Hotelowa 28A, Budynek dz. 4543/198 ul. Kościuszki 55A, Filia Biblioteki nr 22 ul. I. Mościckiego 15, Remiza Kłokocin ul. Włościańska 70.

¹⁴⁷ Szkoła podstawowa nr 19 ul. Włościańska 39e

- 15 lipca 2021 r., dotycząca budynku przy ul. Energetyków nie zawierała danych określonych w art. 27g ust 3 pkt. 1 *ustawy o termomodernizacji*, tj. imienia i nazwiska albo nazwy właściciela lub zarządcy budynku lub lokalu oraz nie została podpisana przez osobę ją składającą. Pomimo tych braków została wprowadzona do bazy CEEB, co nie dawało gwarancji odpowiedzialności za dane w niej zawarte,
- 30 maja 2023 r., dotycząca budynku przy ul. Walecznych, w której zgłoszono jako źródło ciepła piec na paliwo stałe klasy piątej, rodzaj paliwa węgiel i paliwa węglopochodne, a do ewidencji został wprowadzony kocioł gazowy, co skutkowało nierzetelnymi danymi w bazie CEEB w zakresie rodzaju źródeł ciepła.

(akta kontroli Tom I str.459-464, 502- 505)

Prezydent wyjaśnił, że deklaracja źródeł ciepła i źródeł spalania paliw przy ul. Walecznych została błędnie wprowadzona do systemu za pośrednictwem Urzędu, natomiast w przypadku deklaracji dotyczącej budynku przy ul. Energetyków Urząd nie mógł wezwać w trybie art. 64 § 2 kpa składającego deklarację do jej podpisania, ponieważ złożenie deklaracji nie jest postępowaniem administracyjnym w rozumieniu art. 1 kpa, a co za tym idzie art. 64 § 2 nie znajduje w tym przypadku zastosowania.

(akta kontroli Tom I str. 399-400, 407-408)

Zdaniem NIK, deklaracja niezawierająca podpisu osoby, która ją złożyła lub deklaracja niezawierająca kompletu wymaganych przepisami informacji, nie jest deklaracją w rozumieniu *ustawy o termomodernizacji*, a co za tym idzie nie powinna być zarejestrowana w bazie CEEB.

5. Zamówienie na usługi pozwalające na ocenę jakości powietrza na terenie Rybnika zostało udzielone, w 2019 r., niezgodne z § 18 pkt 1 ppkt 3 lit. a zarządzenia 704/2016 Prezydenta Miasta Rybnika z dnia 21 listopada 2016 r. w sprawie wprowadzenia *Regulaminu postępowania w sprawach o zamówienie publiczne*, który stanowił, że *w przypadku udzielania zamówień nie wymagających stosowania przepisów ustawy Pzp wydział merytoryczny przeprowadza całość postępowania, a w szczególności: 1) określa przedmiot zamówienia, 2) określa jego wartość szacunkową, 3) przeprowadza sondaż rynku, a) w przypadku zamówień o wartości przekraczającej 5 000 euro sondaż rynku musi obejmować co najmniej trzech wykonawców, realizujących w ramach prowadzonej przez siebie działalności dostawy, usługi lub roboty budowlane będące przedmiotem zamówienia, a oferty muszą być złożone w formie pisemnej, faksowej lub elektronicznej.*

W dniu 26 sierpnia 2019 r. były Kierownik Referatu Ochrony Powietrza Urzędu, w związku z przygotowaniem postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, sporządził notatkę (nr 2019-113150), w której dokonano szacowania wartości zamówienia na świadczenie usług pozwalających na ocenę jakości powietrza na terenie Miasta na podstawie ofert, które miały być nadesłane przez dwie firmy. Ofert tych nie załączono jednak do akt sprawy. Według tej notatki, oferta jednej firmy za realizację planowanej usługi opiewała na 47 822,40 zł, a drugiej w przedziale od 100 000,00 zł do 155 000 zł. Jak wskazano w notatce o wycenę zwrócono się również do trzeciej firmy, która oszacowała cenę na 81 000,00 zł.

(akta kontroli Tom II, str. 119)

W dniu 3 września 2019 r. pierwszy z ww. oferentów, będący dotychczasowym wykonawcą tych usług dla Miasta, nadesłał oświadczenie, w którym stwierdzono, że *jest jedynym właścicielem bazy danych pomiarowych pochodzących z czujników jakości powietrza [których Miasto było właścicielem – uwaga kontrolera] i udziela do nich prawa podmiotom trzecim na podstawie odpłatnych umów, a świadczenie takich*

usług podmiotom konkurencyjnym nie leży w interesie tej firmy. Wskazano w nim również, że nie ma fizycznej możliwości by sensory, mogły być wspierane bądź wykorzystywane przez inne podmioty do świadczenia usługi monitoringu jakości powietrza, w tym utrzymania dedykowanej mapy zaprojektowanej w ramach zapytania dla zamawiającego.

(akta kontroli Tom II, str. 120-121)

Uznając treść powyższego oświadczenia za wiarygodną, w dniu 24 września 2019 r. Kierownik Referatu Ochrony Powietrza Urzędu Miasta Rybnik wystosował do ww. oferenta prośbę o potwierdzenie aktualności oferty złożonej w ramach prowadzonego wcześniej szacowania ceny usługi (47 822,40 zł) w celu przygotowania umowy dotyczącej kontynuacji świadczenia usługi. Następnie w dniu 10 października 2019 r. została sporządzona informacja o uruchomieniu postępowania o zamówienie publiczne.

(akta kontroli Tom II, str. 123 i 124)

W dniu 15 października 2019 r. Kierownik Referatu Ochrony Powietrza wysłał zaproszenie do złożenia oferty do dotychczasowego wykonawcy usługi w odpowiedzi na co ten wystosował, w tym samym dniu, ofertę w wysokości 50 213,52 zł oraz ponowił oświadczenie, o którym mowa powyżej.

Tego samego dnia sporządzono notatkę z wyboru oferenta¹⁴⁸ gdzie wskazano, że nie ma możliwości by sensory, którymi dysponuje Miasto zostały wykorzystane przez innego oferenta do świadczenia usługi jakości powietrza i tylko jeden podmiot może udzielić licencji na korzystanie z interfejsu programu aplikacyjnego, tj. danych bieżących oraz danych archiwalnych dotyczących ostatnich 24 godzin z sensorów. W związku z tym odstąpiono od sondażu rynku i zlecono wykonanie usługi firmie, która złożyła wcześniej wspomniane oświadczenie.

(akta kontroli Tom II, str. 142-143)

Opisanego wyżej schematu działania nie zastosowano w kolejnym postępowaniu na tę usługę, który został przeprowadzony w 2021 r. i 2023 r. Dokonano wówczas modyfikacji treści zamówienia dopuszczając możliwość świadczenia usługi na urządzeniach należących do wykonawcy. W efekcie postępowania zakończyły się wyłonieniem wykonawcy w oparciu o najatrakcyjniejszą ofertę i z oferentem tym zawarto umowę¹⁴⁹.

(akta kontroli Tom I, str. 47, Tom II, str. 200, 202, 207, 209, 243-245, 257-258)

III Wiceprezydent Miasta wyjaśnił, że: *W mojej ocenie odstąpienie od przeprowadzania tego sondażu mogło nastąpić przez niedopatrzenie bądź przyjęcie, że w wyniku takiego sondażu nie zostanie uzyskana atrakcyjniejsza, niż miało to miejsce przy szacowaniu wartości tego zamówienia, cena.*

(akta kontroli Tom II, str. 351)

I Wiceprezydent Miasta wyjaśnił, że: *w trakcie prowadzonego w 2019 r. postępowania o udzielenie zamówienia na usługi pozwalające na ocenę jakości powietrza na terenie Miasta Rybnika, pracownik prowadzący sprawę, który na dzień dzisiejszy nie pozostaje w zatrudnieniu w Urzędzie Miasta Rybnika, na podstawie pisemnego oświadczenia potencjalnego wykonawcy, przyjął (po dokonanych rozeznaniu), iż ze względów technicznych nie ma możliwości świadczenia usługi na sensorach, których właścicielem było Miasto Rybnik przez podmiot inny niż właściciel bazy danych pomiarowych. Na tej podstawie odstąpił on od sondażu rynku. Ponadto,*

¹⁴⁸ Notatkę sporządził niepracujący już Kierownik Referatu Ochrony Powietrza , podpisał niepracujący już Naczelnik Wydziału Ekologii, a zaakceptował aktualny III Wiceprezydent Miasta.

¹⁴⁹ W 2021 r. spośród trzech złożonych ofert wybrano najkorzystniejszą i na podstawie zawartej umowy powierzono realizację usługi dostawcy innemu niż dotychczasowy, za cenę 47 025,40 zł, tj. o 2 174,60 zł niższą niż dotychczasowy dostawca zaoferował.

z przeprowadzonego szacowania rynku wynika, że koszty świadczenia usługi polegającej na ocenie jakości powietrza na terenie Miasta Rybnika złożone w postępowaniu były dwu, trzykrotnie wyższe w stosunku do finalnie wybranej. W kolejnych postępowaniach dokonano weryfikacji powyższego stanowiska, co skutkowało przeprowadzeniem sondażu rynku w tym zakresie w latach następnych.

(akta kontroli Tom II, str. 348)

Mając na uwadze powyższe, zdaniem NIK, postępowanie o udzielenie zamówienia w 2019 r. o wartości, dla której nie stosuje się ustawy Pzp, zostało przeprowadzone przez byłego Kierownika Referatu Ochrony Powietrza niezgodnie z § 18 pkt 1 ppkt 3 lit. a zarządzenia 704/2016 Prezydenta Miasta Rybnika z dnia 21 listopada 2016 r. w sprawie wprowadzenia *Regulaminu postępowania w sprawach o zamówienie publiczne*, który wskazuje, że w przypadku zamówień o wartości szacunkowej przekraczającej 5,0 tys. euro sondaż rynku musi obejmować co najmniej trzech wykonawców i roli tej nie pełnią czynności mające na celu oszacowanie wartości zamówienia.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o:

Wnioski

1. Intensyfikację działań mających na celu eliminację w obiektach gminnych źródeł ciepła, które nie spełniają wymogów *uchwały antysmogowej*.
2. Podjęcie działań mających na celu złożenie przez zarządców budynków stanowiących własność Miasta deklaracji źródeł ciepła i źródeł spalania paliw, ze szczególnym zwróceniem uwagi na kompletność i rzetelność zawartych w nich informacji.
3. Wzmocnienie nadzoru nad rzetelnym sporządzaniem sprawozdań z realizacji programów ochrony powietrza.
4. Sporządzenie w bazie CEEB korekty błędnie wprowadzonej deklaracji.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 18 grudnia 2024 r.

Kontroler

Renata Gigoń

Gł. specjalista kontroli państwowej

.....

Najwyższa Izba Kontroli

Delegatura w Katowicach